

Regionförvaltningsverket

Flexibel grundläggande utbildning

Utvärdering av basservice 2023

Henriksson Heidi
Järnström Sammy
Kova Sirpa
Saarivirta Toni

Undervisnings- och kulturväsendet

239/2024

Aluehallintovirastojen julkaisuja

Regionförvaltningsverkens publikationer

Regionförvaltningsverken
Undervisnings- och kulturväsendet

Flexibel grundläggande utbildning

Regionförvaltningsverkens publikationer 239/2024

ISSN 2342-3132

ISBN 978-952-5900-81-1

2024

INFORMATIONSSIDA

Regionförvaltningsverkens publikationer 239/2024

<p>Sammanställd av</p> <p>Henriksson Heidi Järnström Sammy Kova Sirpa Saarivirta Toni</p>	<p>Utgivningsdatum 2024</p> <p>Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet Regionförvaltningsverket</p> <p>Datum för tillsättande av organet 2023</p>
<p>Publikationens titel Flexibel grundläggande utbildning, utvärdering av basservicen 2023</p>	
<p>Referat</p> <p>I denna rapport granskas den flexibla grundläggande utbildningen i Fastlandsfinlands kommuner år 2023. Med Fastlandsfinland avses Finland med undantag av landskapet Åland. I rapporten utreds var flexibel grundläggande utbildning (Flex) ordnas, hurdana arrangemangen är och hur målen uppnås. I rapporten granskas dessutom arbetslivsbetonad grundläggande utbildning (Teppo) och andra arrangemang som liknar flexibel grundläggande utbildning.</p> <p>Den flexibla grundläggande utbildningen infördes i lagen om grundläggande utbildning 2009 och i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Enligt lagen om grundläggande utbildning kan kommunerna ordna flexibel grundläggande utbildning i årskurs 7–9 i den omfattning de beslutar. Enligt grunderna för läroplanen strävar man med Flex-undervisningen efter att stärka elevernas studiemotivation och livskompetens samt stödja elevernas övergång från den grundläggande utbildningen till följande utbildningsskede.</p> <p>Regionförvaltningsverken skickade i februari 2024 en enkät till alla kommuner i Fastlandsfinland om den flexibla grundläggande utbildningen. Enkäten besvarades av 248 kommuner, varvid svarsprocenten blev 85 procent. Resultaten av enkäten kan således anses vara mycket representativa och heltäckande. I fråga om de kommuner som besvarade enkäten kombinerades uppgifterna från enkäten med Statistikcentralens uppgifter om kommunernas kommuntyper. Det kvantitativa materialet har bearbetats i Excel och SPSS med hjälp av korrelationer, korstabellering och variansanalys. Statistiskt signifikanta skillnader har presenterats på signifikansnivå 0.05 ($p < 0.05$). De öppna svaren har klassificerats enligt tema och förekomst. Artificiell intelligens utnyttjades under det preliminära klassificeringsarbetet.</p> <p>En separat enkät gjordes om flexibel grundläggande utbildning på svenska och den skickades till alla tvåspråkiga kommuner och språköar i Fastlandsfinland. Den svenskspråkiga enkäten besvarades av 29 kommuner, som alla var tvåspråkiga kommuner. Svarsprocenten blev 88 procent. I utvärderingen granskas den svenskspråkiga flexibla grundläggande utbildningen som en egen helhet så att de tillhörande särdragen och behoven blir beaktade.</p> <p>Dessutom skickade regionförvaltningsverken en tilläggsenkät om undervisning på samiska till kommunerna i samernas hembygdsområden. Av svaren framgick att det inte ordnas Flex eller Teppo på samiska. Därför behandlas inte undervisning på samiska i denna utvärdering.</p> <p>Flexibel grundläggande utbildning (Flex) ordnas i knappt hälften av de 248 kommuner som svarade på regionförvaltningsverkens enkät om Flex. Flex ordnas på finska i 108 kommuner och på svenska i 15 kommuner som svarat på enkäten. I dessa kommuner finns sammanlagt 1 910 elever inom Flex. Kommunernas svar visar att det inte finns statistiskt betydande</p>	

skillnader mellan regionerna i fråga om hur Flex ordnas. Kommunerna ordnar i huvudsak Flex självständigt och funktionerna är oftast organiserade i två enheter. Om det inte ordnas Flex i kommunen är den vanligaste orsaken kommunens övriga arrangemang för flexibel undervisning. Av kommunernas Flex-elever går 20 procent i årskurs 8 och 75 procent i årskurs 9. Över hälften av alla Flex-elever omfattas av intensifierat stöd och drygt en femtedel av särskilt stöd.

Enligt regionförvaltningsverkens rapport genomförs Flex i huvudsak som smågruppsundervisning och inlärningsperioder på arbetsplatser. Perioderna av inläring på arbetsplatser har dock en mindre betydande roll i landsbygdskommuner än i urbana eller tätortskommuner. Skolgångshandledarna har den största betydelsen för Flex-utbildningens sektorsövergripande samarbete, men även elevhandledarna, aktörerna inom elevvården, speciallärarna samt lärarna och rektorerna inom den grundläggande utbildningen har en betydande roll.

Kommunerna anser att effekterna av Flex är goda. Enligt resultaten av utvärderingen är den största nyttan med Flex att den grundläggande utbildningen avbryts mer sällan och att de ungas möjligheter till fortsatta studier främjas. Endast 2,5 procent av eleverna avbröt sina Flex-studier år 2023. Fördelarna med Flex-undervisning för eleven säkerställs bäst i sektorsövergripande samarbete med familjer, arbetsplatser och elevvården.

Arbetslivsbetonad grundläggande utbildning (Teppo) har ordnats sedan 2019. Enligt regionförvaltningsverkens rapport ordnas Teppo-undervisning i nio kommuner som svarade på enkäten, varav hälften finns i Nyland. Cirka 60 procent av eleverna i Teppo-undervisningen är elever i årskurs 8 och cirka 40 procent elever i årskurs 9. Utöver undervisningen inom Flex och Teppo genomförs i kommunerna ett flertal olika flexibla undervisningsarrangemang utgående från elevernas behov av stöd och kommunernas resurser.

Enligt regionförvaltningsverkens rapport motsvarade resultaten av den svenskspråkiga enkäten om flexibel grundläggande utbildning på många sätt den finskspråkiga undervisningens resultat. Ungefär hälften av de tvåspråkiga kommunerna ordnar Flex-undervisning på svenska. I den svenskspråkiga flexibla grundläggande utbildningen hade inläringen på arbetsplatser dock en mindre roll än i den finskspråkiga. Teppo-undervisning ordnas inte på svenska i en enda av kommunerna som besvarade enkäten.

Ämnesord
flexibel grundläggande utbildning, Flex, utvärdering av basservicen

ISSN (tryckt)	ISBN (tryckt)	ISSN (webbpublikation)	ISBN (webbpublikation)
-	-	2343-3132	978-952-5900-81-1
Sidantal 49	Språk Svenska och finska	Pris -	
Utgivare Regionförvaltningsverket I Norra Finland	Tryckeri -		

KUVAILULEHTI

Aluehallintovirastojen julkaisuja 239/2024

Tekijät	Julkaisuaika 2024
Henriksson Heidi Järnström Sammy Kova Sirpa Saarivirta Toni	Toimeksiantajat(t) Opetus- ja kulttuuritoimi (OKM) Aluehallintovirastot
	Toimielimen asettamispäivä 2023

Julkaisun nimi
Flexibel grundläggande utbildning, utvärdering av basservicen 2023

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastellaan joustavan perusopetuksen tilaa Manner-Suomen kunnissa vuonna 2023. Manner-Suomella tarkoitetaan Suomea lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa. Raportissa selvitetään, missä joustavaa perusopetusta (JOPO) järjestetään, millaiset järjestelyt ovat ja miten tavoitteet toteutuvat. Lisäksi raportissa tarkastellaan työelämäpainotteista perusopetusta (TEPPO) ja muita joustavan perusopetuksen kaltaisia järjestelyjä.

Joustava perusopetus kirjattiin perusopetuslakiin vuonna 2009 ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin vuonna 2014. Perusopetuslain mukaan kunnat voivat järjestää joustavaa perusopetusta vuosiluokilla 7–9 päättämässään laajuudessa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan JOPO-opetuksella pyritään vahvistamaan oppilaiden opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa sekä tukemaan oppilaiden siirtymistä perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen.

Aluehallintovirastot lähettivät helmikuussa 2024 kyselyn kaikkiin Manner-Suomen kuntiin joustavan perusopetuksen tilasta. Manner-Suomella tarkoitetaan Suomea lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa. Kyselyyn vastasi 248 kuntaa, jolloin vastausprosentiksi muodostui 85 %. Kyselyn tuloksia voidaan siten pitää varsin edustavina ja kattavina. Kyselystä saatuihin tietoihin yhdistettiin vastanneiden kuntien osalta myös Tilastokeskuksen tietoja kuntien kuntatyypeistä. Määrällinen aineisto on käsitelty Excelillä ja SPSS-ohjelmalla korrelaatioita, ristiintaulukointia ja varianssianalyysiä hyödyntäen. Tilastollisesti merkitsevät erot on esitetty 0.05 merkitsevyystasolla ($p < 0.05$). Avoimet vastaukset on teemoiteltu ja luokiteltu esiintyvyyden mukaan. Alustavassa luokittelutyössä hyödynnettiin tekoälyä.

Ruotsinkielisestä joustavasta perusopetuksesta tehtiin oma kyselynsä, joka lähetettiin kaikkiin Manner-Suomen kaksikielisiin kuntiin ja kielisaarekkeille. Ruotsinkielisen kyselyyn vastasi 29 kuntaa, joista kaikki olivat kaksikielisiä kuntia. Vastausprosentiksi muodostui 88 %. Arvioinnissa ruotsinkielistä joustavaa perusopetusta tarkastellaan omana kokonaisuutenaan, jotta siihen liittyvät erityispiirteet ja -tarpeet tulevat huomioituiksi.

Lisäksi aluehallintovirastot lähettivät saamenkielisten kotiseutualuiden kuntiin saamenkielistä opetusta koskevan lisäkyselyn. Vastauksista ilmeni, että saamen kielellä ei järjestetä JOPO:a eikä TEPPO:a. Tämän vuoksi saamenkielistä opetusta ei käsitellä tässä arvioinnissa.

Aluehallintovirastojen joustavaa perusopetusta (JOPO) koskevaan kyselyyn vastanneista 248 kunnasta vähän alle puolessa järjestetään JOPO:a. JOPO:a järjestetään suomeksi 108:ssa ja

ruotsiksi 15:ssä kyselyyn vastanneessa kunnassa. JOPO-oppilaita näissä kunnissa on yhteensä 1910. Kuntien vastaukset osoittavat, että alueiden välillä ei ole JOPO:n järjestämiseen liittyen tilastollisesti merkitseviä eroja. Pääosin kunnat järjestävät JOPO:a itsenäisesti ja yleisimmin toiminnot on organisoitu kahteen yksikköön. Jos kunnassa ei järjestetä JOPO:a, niin yleisempänä syynä on silloin kunnan muut joustavan opetuksen järjestelyt. Kuntien JOPO-oppilaita 8.-luokkalaisia on 20 % ja 9.-luokkalaisia 75 %. Kaikista JOPO-oppilaita yli puolet on tehostetun ja reilu viidesosa erityisen tuen piirissä.

Aluehallintovirastojen raportin mukaan JOPO:a toteutetaan pääosin pienryhmäopetuksena ja työpaikkaoppimisjaksoina. Työpaikkaoppimisjaksot ovat kuitenkin vähemmän merkittävässä roolissa maaseutumaisissa kunnissa kuin kaupunkimaisissa tai taajaan asutuissa kunnissa. JOPO:n moniammatillisessa yhteistyössä koulunkäynnin ohjaajilla on suurin merkitys, mutta merkittävässä roolissa ovat myös opinto-ohjaajat, opiskelijahuollon toimijat, erityisopettajat sekä perusopetuksen opettajat ja rehtorit.

Kunnat pitävät JOPO:n vaikuttavuutta hyvänä. Arvioinnin tulosten perusteella merkittävin JOPO:n hyöty on perusopetuksen keskeyttämisen vähentyminen ja nuoren jatko-opintomahdollisuuksien edistäminen. Ainoastaan 2,5 % oppilasta on keskeyttänyt JOPO-opintonsa vuonna 2023. JOPO-opetuksen hyödyt oppilaalle varmistetaan parhaiten monialaisessa yhteistyössä perheiden, työpaikkojen ja opiskeluhuollon kanssa.

Työelämäpainotteista perusopetusta (TEPPO) on järjestetty vuodesta 2019 alkaen. Aluehallintovirastojen laatiman raportin mukaan TEPPO-opetusta järjestetään yhdeksässä kyselyyn vastanneessa kunnassa, joista puolet sijaitsevat Uudellamaalla. TEPPO-opetuksen oppilaita noin 60 % on 8.-luokkalaisia ja noin 40 % heistä on 9.-luokkalaisia. JOPO:n ja TEPPO-opetuksen lisäksi kunnissa toteutetaan monipuolisesti erilaisia joustavia opetusjärjestelyjä, jotka riippuvat oppilaiden tuen tarpeesta ja kuntien resursseista.

Aluehallintovirastojen raportin mukaan ruotsinkielisen joustavan perusopetuksen kyselyn tulokset olivat monin tavoin samankaltaisia kuin suomenkielisen opetuksen tulokset. Noin puolet kaksikielisistä kunnista järjestävät JOPO:a ruotsiksi. Ruotsinkielisessä joustavassa perusopetuksessa oppiminen työpaikalla oli kuitenkin pienemmässä roolissa kuin suomenkielisessä. TEPPO-opetusta ei järjestetä ruotsiksi yhdessäkään vastanneista kunnista.

Asiasanat
joustava perusopetus, JOPO, peruspalvelujen arviointi

ISSN (painettu) -	ISBN (painettu) -	ISSN (verkkopainettu) 2343-3132	ISBN (verkkopainettu) 978-952-5900-81-1
Kokonaissivumäärä 49		Kieli Suomi ja ruotsi	Hinta -
Julkaisija Pohjois-Suomen aluehallintovirasto		Paino -	

Innehållsförteckning

1	Slutsatser och åtgärdsförslag	9
1.1	Slutsatser	9
1.2	Åtgärdsförslag	10
2	Utformning av utvärderingen	12
3	Inledning	12
3.1	Juridisk grund och tidigare forskning	12
3.2	Verksamhetsmiljö	15
3.3	Genomförandet av utvärderingen	18
4	Resultat av flexibel grundläggande utbildning (Flex)	20
4.1	Finskspråkig flexibel grundläggande utbildning	20
4.1.1	Tillgång, elevantal och elevantagning	20
4.1.2	Lärmiljöer, samarbetsformer och personalarrangemang	24
4.1.3	Effekt, utmaningar och utvecklingsområden	28
4.2	Svenskspråkig flexibel grundläggande utbildning	34
4.2.1	Tillgång, elevantal och elevantagning	34
4.2.2	Lärmiljöer, samarbetsformer och personalarrangemang	37
4.2.3	Effekt, utmaningar och utvecklingsbehov	39
5	Resultat av arbetslivsbetonad grundläggande utbildning (Teppo)	42
6	Resultat av andra arrangemang som liknar den flexibla grundläggande utbildningen	44
7	Utvärderingsgruppen	45
8	Informationskällor	45
9	Tabeller, bilder och figurer	47

1 Slutsatser och åtgärdsförslag

1.1 Slutsatser

1. Flexibel grundläggande utbildning (Flex) ordnas i knappt hälften av de 248 kommuner som svarade på regionförvaltningsverkens enkät om Flex. Kommunerna ordnar i huvudsak Flex-undervisning självständigt och funktionerna är oftast organiserade i två enheter. Om det inte ordnas Flex i kommunen är den vanligaste orsaken kommunens övriga arrangemang för flexibel undervisning. Största delen av kommunernas Flex-elever är niondeklassister. Över hälften av alla Flex-elever omfattas av intensifierat stöd och drygt en femtedel av särskilt stöd.

2. Största delen av kommunerna som svarade på enkäten har enhetliga kriterier för elevantagning till Flex. Det bör noteras att förvaltningsbeslut endast fattas i ungefär varannan kommun som ordnar Flex i fall där antagningsbeslutet är negativt. De viktigaste faktorerna i antagningen av Flex-elever är risken för avhopp från skolan och elevens egen motivation.

3. Flex genomförs i huvudsak som smågruppsundervisning och som inlärningsperioder på arbetsplatser. Perioder av inläring på arbetsplatser har dock en mindre betydande roll i landsbygdskommuner än i urbana eller tätortskommuner. Skolgångshandledarna har den största betydelsen för FLEX-utbildningens sektorsövergripande samarbete, men även elevhandledarna, aktörerna inom elevvården, speciallärarna samt lärarna och rektorerna inom den grundläggande utbildningen har en betydande roll.

4. Kommunerna bedömde att målen som ställts upp för Flex i genomsnitt uppnås väl eller mycket väl. Enligt kommunernas svar är den största nyttan med Flex att den grundläggande utbildningen avbryts mer sällan och att den ungas möjligheter till fortsatta studier främjas. Endast 2,5 procent av eleverna avbröt sina Flex-studier år 2023. Fördelarna med Flex-undervisning för eleven säkerställs bäst i sektorsövergripande samarbete med familjer, arbetsplatser och elevvården.

5. Orosmoment som togs upp i de öppna svaren var att de unga mår dåligt samt har psykiska problem och utmaningar med skolengagemanget. Dessa teman återspeglas också i hur Flex-undervisningen ordnas. Då en betydande del av Flex-eleverna har beslut om särskilt stöd skapas ett tryck på att anpassa verksamheten enligt elevernas stödbehov. En del av kommunerna anser att Flex-undervisningen även i fortsättningen uttryckligen borde rikta sig till elever som har nytta av praktiska och arbetslivsbetonade metoder, medan andra anser att Flex borde utvecklas mer med tanke på de ungas psykosociala utmaningar.

6. Teppo-undervisning ordnas i nio kommuner, av vilka över hälften finns i Nyland. I dessa kommuner finns sammanlagt 989 Teppo-elever. Cirka 60 procent

av eleverna i Teppo-undervisningen är elever i årskurs 8 och cirka 40 procent elever i årskurs 9. I Flex-undervisningen är däremot cirka 20 procent elever i årskurs 8 och 75 procent elever i årskurs 9. Andelen elever med intensifierat och särskilt stöd är mindre i Teppo-undervisningen än i Flex.

7. Utöver Flex och Teppo-undervisningen genomförs i kommunerna ett flertal olika flexibla undervisningsarrangemang utifrån elevernas behov av stöd. Undervisningsarrangemangen påverkas också av kommunernas resurser och av samarbetet med välfärdsområdena. Av de övriga undervisningsarrangemangen nämnde kommunerna specialundervisningsarrangemang och stöd, ingripande i skolfrånvaro och utmaningar i skolgången, individuella undervisningsarrangemang av hälsoskäl samt stödklasser och grupper för elever med särskilt stöd.

8. Resultaten av den svenskspråkiga enkäten om flexibel grundläggande utbildning var på många sätt likartade som den finskspråkiga undervisningens resultat. Ungefär hälften av de tvåspråkiga kommunerna ordnar Flex-undervisning på svenska. I den svenskspråkiga flexibla grundläggande utbildningen har inlärningsperioderna på arbetsplatserna dock en mindre roll än i den finskspråkiga. På den svenskspråkiga sidan är andelen elever med intensifierat stöd något större än på den finskspråkiga sidan, medan färre svenskspråkiga Flex-elever får särskilt stöd. Anmärkningsvärt är också att utmaningarna i anslutning till Flex på den svenskspråkiga sidan i genomsnitt ansågs vara något större än på den finskspråkiga sidan. Teppo-undervisning ordnas inte på svenska i någon av kommunerna som besvarade enkäten. Som orsak uppgavs andra flexibla arrangemang i kommunen, men även bristen på kunskap om och resurser för Teppo-undervisningen nämndes som bidragande orsaker. Särskilt prioriterade områden var mer sällan i bruk i den svenskspråkiga undervisningen jämfört med den finskspråkiga.

1.2 Åtgärdsförslag

1. Flex minskar betydligt ungas avhopp från skolan och förbättrar möjligheterna till fortsatta studier. Kommunerna uppmantras till att även i fortsättningen ordna flexibel grundläggande utbildning. Hur man ska finansiera Flex verkar dock osäkert i många kommuner, eftersom tilläggsfinansieringen för flexibel grundläggande utbildning inte är öronmärkt specifikt för ändamålet. Kommunerna önskade därför en starkare resurs- och informationsstyrning från statens håll i anslutning till Flex.

2. Enligt enkäten har var tredje kommun en styrgrupp för Flex. I de öppna svaren framkom behovet av att utveckla verksamheten och av att ha en gemensam syn inom kommunen. Eftersom Flex-undervisningen kräver mycket planering och samarbete mellan olika aktörer rekommenderar regionförvaltningsverken att varje kommun som ordnar Flex kunde ha en styrgrupp eller någon annan samordnande instans som stöder utvecklingen av

Flex i kommunerna. I mindre kommuner kunde en möjlighet vara att planeringen och koordineringen sköts gemensamt av flera kommuner. Regionförvaltningsverken uppmanar till att fästa särskild uppmärksamhet vid samarbete med välfärdsområdena när det gäller utmaningar som rör barns och ungas psykiska hälsa och livshantering.

3. I enkätens öppna svar uttryckte många kommuner en önskan om riksomfattande eller regionala nätverksmöten, fortbildning och kollegialt lärande från andra kommuner för att utveckla Flex. Regionförvaltningsverken ordnar Flex-fortbildning i samarbete med olika aktörer. Utifrån resultaten av rapporten uppmantras kommunerna till regionalt nätverkssamarbete. Med hjälp av regionala nätverk är det möjligt att utveckla Flex-pedagogiken och erbjuda eleverna mångsidigare platser för lärande utanför skolan.

4. Av utvärderingen framgick att i 97,2 procent av kommunerna som besvarade enkäten görs ett förvaltningsbeslut när en elev antas till Flex-utbildningen. Knappt hälften av kommunerna fattar dock inte ett förvaltningsbeslut om elevantagningsbeslutet till Flex är negativt. Regionförvaltningsverken ber kommunerna att fästa uppmärksamhet vid att med tanke på elevens rättsskydd ska ett överklagbart förvaltningsbeslut fattas om både positiv och negativ elevantagning.

5. Enligt de öppna svaren har Flex-undervisningens ursprungliga karaktär förändrats i och med svårigheterna med skolengagemanget, det ökade behovet av stöd för lärande samt utmaningarna i barns och ungas psykiska hälsa. I framtiden behövs mångsidiga sätt att ordna Flex-undervisning för att bättre motsvara elevernas behov av att klara av den grundläggande utbildningen. Det är viktigt att fundera på vilka undervisningsarrangemang som passar bäst för varje elev. Kommunerna uppmantras att även i fortsättningen utveckla undervisningsarrangemang som beaktar sambandet mellan barns och ungas psykiska hälsa, lärande och skolengagemang.

2 Utformning av utvärderingen

Tabell 1 Regionförvaltningsverkens basserviceutvärdering 2023, utformning av utvärderingen av flexibel grundläggande utbildning

Utformning av utvärderingen av flexibel grundläggande utbildning (Flex)				
Kriterier	Frågor	Indikatorer	Service mål/god servicenivå	Informationskällor
Bakgrund	Varför ordnas flexibel grundläggande utbildning?	Utvecklingen av flexibel grundläggande utbildning	Flexibel grundläggande utbildning av god kvalitet	Lagstiftning, grunderna för läroplanen, litteratur, utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen
Anordnande av flexibel grundläggande utbildning	Ordnas flexibel grundläggande utbildning i er kommun? Om ja, hur?	Mängden undervisning och antal enheter, sätten att ordna dem	Flexibel grundläggande utbildning av god kvalitet	Kommunenkat
	Hur många elever deltar i flexibel grundläggande utbildning?	Elevantal		Kommunenkat
	Hur många elever får intensifierat eller särskilt stöd? Och intensifierad personlig elevhandledning?	Andel elever som behöver stöd och intensifierad personlig elevhandledning		Kommunenkat
	Har kommunen utarbetat likvärdiga kriterier för elevantagning till flexibel grundläggande utbildning? Om ja, vilka?	Kommunernas svar klassificerade		Kommunenkat
	Fattas ett förvaltningsbeslut om elevantagningen? Och om ett negativt beslut?	Kommunens svar		Kommunenkat
	Får alla som vill delta i flexibel grundläggande utbildning?	Kommunens egen bedömning		Kommunenkat
	Hur många elever har avbrutit den flexibla grundläggande utbildningen 2023 och av vilka orsaker?	Elevantal Kommunens egen bedömning av orsakerna till att utbildningen avbröts		Kommunenkat
	I vilka lärmiljöer studerar man?	Kommunernas svar klassificerade		Kommunenkat
	Vem deltar i undervisningen och handledningen? Och i stödet till eleverna?	Kommunernas svar klassificerade		Kommunenkat
Kommunernas åsikter om flexibel grundläggande utbildning och hur den fungerar	Hur uppnår den flexibla grundläggande utbildningen de mål som ställts upp för den?	Kommunens egen bedömning av effekterna av verksamheten	Flexibel grundläggande utbildning av god kvalitet	Kommunenkat
	Vilka möjligheter, utmaningar och utvecklingsbehov finns det för den flexibla grundläggande utbildningen?	Kommunernas svar klassificerade		Kommunenkat
Arbetslivsbetonad grundläggande utbildning (Teppo)	Se motsvarande frågor som i avsnittet Anordnande av flexibel grundläggande utbildning	Se motsvarande indikatorer som i avsnittet Anordnande av flexibel grundläggande utbildning	Teppo-undervisning av god kvalitet	Kommunenkat
Övriga arrangemang inom flexibel grundläggande utbildning	Har kommunen andra flexibla arrangemang inom den grundläggande utbildningen?	Förekomsten av andra flexibla arrangemang	Andra flexibla arrangemang inom den grundläggande utbildningen av god kvalitet	Kommunenkat
	Hur många elever omfattas av varje flexibelt arrangemang?			

3 Inledning

3.1 Juridisk grund och tidigare forskning

Enligt 4 § 2 mom. i lagen om regionförvaltningsverken (896/2009) har regionförvaltningsverken till uppgift att utvärdera den regionala tillgången till basservice. Denna utvärdering har gjorts av sakkunniga inom

undervisningsväsendet vid regionförvaltningsverkens ansvarsområden för undervisnings- och kulturväsendet och utvärderingen har styrts av undervisnings- och kulturministeriet (UKM).

Syftet med denna rapport är att utvärdera den flexibla grundläggande utbildningen i Fastlandsfinlands kommuner år 2023. Med Fastlandsfinland avses Finland med undantag av landskapet Åland. I rapporten utreds var flexibel grundläggande utbildning ordnas, hurdana arrangemangen är och hur målen uppnås. Dessutom granskas arbetslivsbetonad Teppo-undervisning och andra arrangemang som motsvarar flexibel grundläggande utbildning.

Kommunerna kan i enlighet med 5 § i lagen om grundläggande utbildning ordna flexibel grundläggande utbildning i den omfattning de beslutar för årskurs 7–9. Enligt förordningen om grundläggande utbildning (1998) är syftet med flexibel grundläggande utbildning att minska avbrotten i den grundläggande utbildningen och att förebygga utslagning. Flexibel grundläggande utbildning definieras i förordningen om grundläggande utbildning på följande sätt:

”Med flexibel grundläggande utbildning avses undervisning, inläring och stöd för utveckling som ordnas i enlighet med läroplanen inom den grundläggande utbildningen. Undervisningen ordnas i små grupper i skolan, på arbetsplatser och i andra inlärningsmiljöer med hjälp av sektorövergripande samarbete samt med hjälp av stöd- och rådgivningstjänster.” (9 a § 2 mom.)

Flexibel grundläggande utbildning inleddes 2006 under ledning av undervisningsministeriet. Till en början deltog 27 kommuner, varefter verksamheten har utvidgats betydligt. Utgångspunkten för verksamheten var att bestämmelserna som styr den grundläggande utbildningen innehöll en viss flexibilitet i fråga om den allmänna undervisningen för att utveckla praktiska och multiprofessionella verksamhetsmodeller (Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 10). Den flexibla grundläggande utbildningen infördes i lagen om grundläggande utbildning 2009 och inkluderades som en egen del i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Enligt grunderna för läroplanen strävar man med Flex-undervisningen efter att stärka elevernas studiemotivation och livskompetens samt stödja elevernas övergång från den grundläggande utbildningen till följande utbildningsstadium (Utbildningsstyrelsen 2014, 33-34).

I Finland har man uppskattat att det finns cirka 4 000 unga i årskurserna 7–9 som på grund av psykiska problem och motivationsproblem är borta från skolan under långa perioder (se t.ex. Määttä et al. 2020). Under coronapandemin ökade mentala problem och skolfrånvaro bland unga och situationen har inte återställts efter pandemin. Av den senaste enkäten Hälsa i skolan framgår att ångesten bland unga, särskilt bland flickor, har stannat på 2021 års nivå; 2023 upplevde över 30 procent av flickorna i årskurs 8 och 9 och cirka 8 procent av pojkarna måttlig eller svår ångest (Helenius & Kivimäki 2023, 3). I långtidsuppföljningen av enkäten Hälsa i skolan framgår att andelen elever i årskurs 8 och 9 som tycker om skolan har minskat hos båda könen sedan 2019 (Helenius och Kivimäki 2023, 5).

Samtidigt har elevernas behov av stöd ökat. År 2022 fick 13,9 procent av eleverna i grundskolan intensifierat stöd, vilket innebar en ökning på över åtta procentenheter under de senaste tio åren. Andelen som får särskilt stöd har under samma tidsperiod ökat med cirka två procentenheter från 7,6 procent till 9,7 procent (Statistikcentralen 2023). Förhållandet mellan flexibel grundläggande utbildning och trestegsstödet regleras av 9 b § i förordningen om grundläggande utbildning, där följande konstateras:

”En elev på årskurs 7–9 i grundläggande utbildning kan antas till flexibel grundläggande utbildning. I undantagsfall kan också en elev som får sådan specialundervisning som avses i 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning antas till flexibel grundläggande utbildning om eleven kan följa den läroplan som följs i den flexibla grundläggande utbildningen och om arrangemanget som helhet kan anses vara till fördel för eleven.”

Flex-undervisningen kan alltså omfatta elever med såväl allmänt som intensifierat och särskilt stöd. Man strävar efter att rikta Flex-undervisningen till de elever som har mest nytta av den. Bestämmelser om elevantagningen finns i förordningen om grundläggande utbildning som följer:

”En elev väljs till flexibel grundläggande utbildning utgående från en ansökan som eleven eller vårdnadshavaren har gjort. Utbildningsanordnaren beslutar om grunderna för antagningen av elever och om antagningsförfarandet. När elever antas till flexibel grundläggande utbildning ska man tillämpa likvärdiga antagningsgrunder.” (9 b § 2 mom.)

I grunderna för läroplanen anges dessutom att ett förvaltningsbeslut ska fattas om elevantagningen. Förvaltningsbeslutet ska beredas sektorsövergripande. För varje Flex-elev ska man utarbeta en plan för elevens lärande eller justera den plan som tidigare utarbetats. Om det är fråga om en elev som får särskilt stöd uppdateras elevens individuella plan för hur utbildningen ska ordnas (IP) (Utbildningsstyrelsen 2014, 34).

Man väljer flexibel grundläggande utbildning av olika skäl. Enligt Manninen och Luukannel (2008) är de vanligaste orsakerna till flexibel grundläggande utbildning motivationsproblem kring skolgången och behovet av en mindre studiegrupp. Bakgrunden till att pojkar väljer flexibel grundläggande utbildning är i högre grad än hos flickor svag skolframgång, beteendeproblem och inlärningssvårigheter. De största orsakerna till att flickor väljer Flex är skolfrånvaro och familjesituationen.

Flexibel grundläggande utbildning har konstaterats ha en positiv inverkan på de ungas framtid. Enligt Perälä och Kuivanen (2018) upplever de unga som deltagit i flexibel grundläggande utbildning att de blivit självsäkrare, att deras livskompetens har förbättrats och att undervisningen har hjälpt dem fatta beslut om fortsatta studier. Enligt Järvinen (2014) upplever eleverna också att det är lättare att studera i flexibel grundläggande utbildning på grund av mindre grupper jämfört med normal grundläggande utbildning. Dessutom är läraren bättre tillgänglig för individuella behov i flexibel grundläggande utbildning. Enligt

Riihimäki (2014) har den flexibla grundläggande utbildningen också ett tydligt samband med att förebygga utslagning. Flex-verksamheten har även en positiv betydelse för de ungas senare livsförlopp.

Enligt undervisnings- och kulturministeriets utvärdering av Flex-verksamhetens genomslagskraft var studiesituationen för över 90 procent av Flex-eleverna bättre under Flex-undervisningen än före den (Manninen & Luukannel 2008). I samma utvärdering konstateras att effekterna av de olika verksamhetssätten i Flex är mycket individuella, vilket innebär att samma metoder inte lämpar sig för alla Flex-elever. Av utvärderingen framgår att de som hade minst nytta av Flex också hade deltagit betydligt mindre i olika arbetsformer i Flex, såsom arbetsplatsstudier och lägerskolor, än de som hade haft mest nytta av Flex. Dessutom konstateras att Flex-metoderna inte nödvändigtvis räcker till för elever med de svåraste livssituationerna och särskilt för dem med svåra familjesituationer (Manninen & Luukannel 2008, 60).

Flex-undervisningen förutsätter koordinering och sektorsövergripande samarbete av kommunen. Utbildningsanordnaren kan bilda en styrgrupp som stöd för planeringen av och arrangemangen kring Flex-undervisningen (Utbildningsstyrelsen 2014, 34). Flex-styrgruppen kan bestå av representanter för bland annat bildningsväsendet, ungdomsväsendet och socialväsendet (se Numminen & Ouakrim-Soivio 2009, 21).

I följande kapitel i rapporten presenteras verksamhetsmiljön för den grundläggande utbildningen i Fastlandsfinlands kommuner samt genomförandet och resultaten av regionförvaltningsverkens utvärdering.

3.2 Verksamhetsmiljö

År 2022 fanns i Fastlandsfinland sammanlagt 2 106 läroanstalter för grundläggande utbildning med sammanlagt 549 936 elever. Av dessa studerade 187 353 i årskurserna 7–9 (Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen). Antalet läroanstalter inom den grundläggande utbildningen har under de senaste åren minskat betydligt, under 2012–2022 med i genomsnitt cirka 2,7 procent per år, sammanlagt med 57 procent (Kalenius, Bernelius & Hyvönen 2024, 56.). Läroanstalternas genomsnittliga storlek har däremot ökat betydligt under årtiondenas lopp. Andelen enhetsskolor har ökat, samtidigt som mycket stora skolor (över 1 000 elever) har blivit vanligare i den grundläggande utbildningen (Kalenius et al. 2024).

Tabell 2 Antal läroanstalter inom den grundläggande utbildningen landskapsvis 2020–2022

Antal läroanstalter inom den grundläggande utbildningen enligt landskap 2020–2022			
Landskap	2020	2021	2022
Nyland	520	510	501
Egentliga Finland	190	185	182
Satakunta	111	109	106
Egentliga Tavastland	81	80	80
Birkaland	159	160	155
Päijänne-Tavastland	68	67	66
Kymmenedalen	73	73	65
Södra Karelen	36	36	35
Södra Savolax	60	57	56
Norra Savolax	110	108	107
Norra Karelen	70	68	66
Mellersta Finland	104	101	101
Södra Österbotten	131	127	125
Österbotten	108	107	105
Mellersta Österbotten	51	48	48
Norra Österbotten	197	193	187
Kajanaland	31	31	30
Lappland	95	92	91
Totalt	2 195	2 152	2 106

Källa: Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen 2022

Från och med 2008 har det skett en svag ökning av elevantalet inom den grundläggande utbildningen. Ökningen håller dock på att stanna av och elevantalet förväntas sjunka med cirka 17 procent fram till 2030-talet, då minskningen blir långsammare. Elevantalet förutspås sjunka till nivån före andra världskriget, det vill säga till under 500 000 elever (Kalenius 2023, 132). Utvecklingen av elevantalet varierar dock något mellan landskapen, vilket framgår av tabell 3.2.2.

Tabell 3 Elevantal i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen 2020–2022

Elevantal i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen 2020–2022			
Landskap	2020	2021	2022
Nyland	55 497	56 646	57 900
Egentliga Finland	14 850	14 970	15 273
Satakunta	6 963	6 996	6 948
Egentliga Tavastland	5 988	5 991	5 943
Birkaland	17 133	17 463	17 832
Päijänne-Tavastland	6 732	6 732	6 828
Kymmenedalen	5 046	4 896	4 914
Södra Karelen	3 954	3 906	3 813
Södra Savolax	3 978	3 912	3 795
Norra Savolax	7 824	7 656	7 809
Norra Karelen	4 812	4 797	4 770
Mellersta Finland	9 345	9 387	9 597
Södra Österbotten	6 783	6 957	7 017
Österbotten	6 174	6 330	6 513
Mellersta Österbotten	2 658	2 703	2 748
Norra Österbotten	17 217	16 965	17 553
Kajanaland	2 274	2 253	2 280
Lappland	5 538	5 601	5 811
Fastlandsfinland	182 766	184 161	187 344

Källa: Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen 2022

År 2022 var elevantalet i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen knappt 33 000, varav cirka 11 000 studerade i årskurserna 7–9. Elevantalet har ökat med cirka 600 elever under de senaste tre åren. År 2022 fanns det 196 svenskspråkiga läroanstalter för grundläggande utbildning, fem färre än 2020. I Fastlandsfinland finns 33 officiellt tvåspråkiga kommuner som är belägna i Västra och Inre Finland, Södra Finland och Sydvästra Finland. Av de tvåspråkiga kommunerna ordnar 32 grundläggande utbildning på svenska¹, men endast 27 kommuner ordnar det för årskurserna 7–9. Utöver tvåspråkiga kommuner finns det så kallade språköar², dvs. finskspråkiga kommuner där det ordnas grundläggande utbildning på svenska. I många språköskolor är elevantalet ganska litet och alla språköar ordnar inte undervisning för årskurserna 7–9.

¹ Lovisa stad ansvarar för den svenskspråkiga undervisningen i Mörskom.

² I Finland finns femton språköar som är: Björneborg, Hyvinge, Jyväskylä, S:t Karins, Kervo, Kotka, Kouvola, Lahtis, Nurmijärvi, Salo, Tammerfors, Tavastehus, Tusby, Vichtis och Uleåborg.

3.3 Genomförandet av utvärderingen

Regionförvaltningsverken skickade den 12 februari 2024 en enkät till kommunerna om den flexibla grundläggande utbildningen. Enkäten skickades till alla kommuner i Fastlandsfinland. Sammanlagt inkom 248/293 svar, varvid svarsprocenten blev 85 procent. Resultaten av enkäten kan således anses vara mycket representativa och heltäckande.

I fråga om de kommuner som besvarade enkäten kombinerades uppgifterna från enkäten också med Statistikcentralens uppgifter om kommunernas kommuntyper. Det kvantitativa materialet har bearbetats i Excel och SPSS med hjälp av korrelationer, korstabulering, t-tester och variansanalys. Statistiskt signifikanta skillnader har presenterats på signifikansnivå 0.05 ($p < 0.05$). De öppna svaren har klassificerats enligt tema och förekomst. Artificiell intelligens utnyttjades under det preliminära klassificeringsarbetet. Direkta citat har plockats ut bland de öppna svaren för att åskådliggöra vissa teman.

Största delen (57,7%) av de kommuner som svarade på regionförvaltningsverkets finskspråkiga enkät om Flex (n=248) är landsbygdskommuner. Av dem som svarade på enkäten var 21,5 procent tätortskommuner och 20,7 procent urbana kommuner. I en stor del av kommunerna (46,6 %) bor färre än 5 000 invånare. I materialet finns 18 kommuner med över 50 000 invånare (7,3 %).

Enkäten om flexibel grundläggande utbildning på svenska skickades till alla tvåspråkiga kommuner och språköar³ i Fastlandsfinland. Den svenskspråkiga enkäten om Flex besvarades av 29 kommuner varav alla var tvåspråkiga kommuner. Svarsprocenten blev 88 procent. I utvärderingen granskas den svenskspråkiga flexibla grundläggande utbildningen som en egen helhet så att dess särdragen och -behov beaktas (se Oker-Blom 2021). Av enkäten framgick att Teppo-undervisning inte ordnas på svenska i någon kommun, och därför finns det inget separat kapitel om den svenskspråkiga Teppo-undervisningen i utvärderingen. Det är även värt att notera att det inte inkom några svar från språköarna, så utifrån denna utvärdering är det inte möjligt att säga vilka slags flexibla arrangemang språköarnas skolor använder sig av.

Dessutom skickades en tilläggsenkät om undervisning på samiska till kommunerna inom samernas hembygdsområden (Enontekis, Ivalo, Sodankylä och Utsjoki). Alla fyra kommuner besvarade enkäten. Av svaren framgick att det inte ordnas Flex eller Teppo på samiska. Som orsak till detta uppgav kommunerna små grupper, brist på resurser och andra utmaningar i undervisningen på samiska, såsom tillgången till läromedel. Därför behandlas inte undervisning på samiska i denna utvärdering.

³ Språköarna är finskspråkiga kommuner där småbarnspedagogik och/eller utbildning ordnas på svenska.

Tabell 4 Kommunerna som svarat på enkäten enligt region och landskap, finskspråkig flexibel grundläggande utbildning

Flexibel grundläggande utbildning på finska			
Region och landskap	Svar totalt	Kommuner totalt	Svars%
Södra Finland	51	62	82
Södra Karelen	7	9	77,8
Egentliga Tavastland	8	11	72,7
Kymmenedalen	5	6	83,3
Päijänne-Tavastland	9	10	90,0
Nyland	22	26	84,6
Östra Finland	38	44	86
Södra Savolax	11	12	91,7
Norra Karelen	9	13	69,2
Norra Savolax	18	19	94,7
Lappland	19	21	90
Sydvästra Finland	41	43	95
Satakunta	16	16	100,0
Egentliga Finland	25	27	92,6
Västra och Inre Finland	65	85	76
Södra Österbotten	11	18	61,1
Mellersta Österbotten	7	8	87,5
Mellersta Finland	22	22	100,0
Birkaland	20	23	87,0
Österbotten	5	14	35,7
Norra Finland	34	38	89
Kajanaland	7	8	87,5
Norra Österbotten	27	30	90,0
Finländska fastlandet	248	293	85

Källa: Kommunenkät

Tabell 5 Kommunerna som svarat på enkäten enligt region och landskap, svenskspråkig flexibel grundläggande utbildning

Svenskspråkig flexibel grundläggande utbildning			
Region och landskap	Svar totalt	Tvåspråkiga kommuner totalt	Svars%
Södra Finland	13	16	81
Kymmenedalen	0	1	0,0
Nyland	13	15	86,7
Västra och Inre Finland	13	14	93
Mellersta Österbotten	1	1	100,0
Österbotten	12	13	92,3
Sydvästra Finland	3	3	100
Egentliga Finland	3	3	100,0
Sammanlagt	29	33	88

Källa: Kommunenkät

4 Resultat av flexibel grundläggande utbildning (Flex)

4.1 Finskspråkig flexibel grundläggande utbildning

4.1.1 Tillgång, elevantal och elevantagning

Av de kommuner som svarade på enkäten (n=248) ordnas flexibel grundläggande utbildning på finska i 108 kommuner. Tabell 6 visar hur svaren är fördelade landskapsvis.

Tabell 6 Antal kommuner som ordnar finskspråkig flexibel grundläggande utbildning av de kommuner som besvarat enkäten landskapsvis

Antal kommuner som ordnar finskspråkig flexibel grundläggande utbildning landskapsvis			
Landskap	Kommuner som ordnar Flex på finska	Kommuner som svarat sammanlagt	%-andel
Södra Karelen	4	7	57,1
Södra Österbotten	6	11	54,5
Södra Savolax	2	11	18,2
Kajanaland	3	7	42,9
Egentliga Tavastland	5	8	62,5
Mellersta Österbotten	2	7	28,6
Mellersta Finland	8	22	36,4
Kymmenedalen	2	5	40,0
Lappland	4	19	21,1
Birkaland	11	20	55,0
Österbotten	4	5	80,0
Norra Karelen	4	9	44,4
Norra Österbotten	15	27	55,6
Norra Savolax	4	18	22,2
Päijänne-Tavastland	5	9	55,6
Satakunta	9	16	56,3
Nyland	11	22	50,0
Egentliga Finland	9	25	36,0
Totalt	108	248	43,5

Källa: Kommunenkät

Tabell 6 visar att andelen kommuner som ordnar Flex är störst i Österbotten och Egentliga Tavastland och minst i Södra Savolax, Lappland och Norra Savolax. Det finns inga statistiskt signifikanta skillnader mellan regionerna i fråga om ordnandet av Flex.

Enligt regionförvaltningsverkens enkät ordnar kommunerna i regel Flex självständigt: endast en kommun svarade att Flex genomförs som kommunsamarbete. I större kommuner ordnas Flex oftare än i mindre kommuner ($p < 0.001$).

Om Flex inte alls ordnas i kommunen ($n=138$) är den viktigaste orsaken till detta kommunens övriga flexibla undervisningsarrangemang (på skalan 1–5, medeltalet 3,9). Den ekonomiska situationen i kommunen har minst samband med varför Flex inte ordnas (medeltal 2,4). I 15 av de kommuner där Flex för närvarande inte ordnas har man dock ordnat Flex under de senaste 5 åren. Den huvudsakliga orsaken till att Flex avslutats har varit brist på efterfrågan.

I de kommuner där Flex ordnas ($n=108$) genomförs verksamheten oftast vid två enheter. Detta är fallet i 84 av 108 kommuner. I urbana kommuner finns det fler enheter som ordnar Flex ($p < 0.05$, medeltal 3,4) än i tätortskommuner (medeltal 2,2) och i landsbygdskommuner (medeltal 2,0). Det har också betydelse om invånarantalet i kommunen har ökat eller minskat: i kommuner med inflyttningsöverskott ordnas Flex i fler enheter ($p < 0,05$) än i kommuner med utflyttningsöverskott.

I tabell 7 presenteras elevantalet inom Flex per landskap i de kommuner som svarat på enkäten.

Tabell 7 Elevantal inom finskspråkig Flex landskapsvis

Elevantal inom finskspråkig Flex landskapsvis	
Landskap	Årskurserna 7–9 sammanlagt
Södra Karelen	119
Södra Österbotten	53
Södra Savolax	46
Kajanaland	33
Egentliga Tavastland	60
Mellersta Österbotten	36
Mellersta Finland	134
Kymmenedalen	86
Lappland	43
Birkaland	196
Österbotten	48
Norra Karelen	37
Norra Österbotten	270
Norra Savolax	30
Päijänne-Tavastland	94
Satakunta	147
Nyland	234
Egentliga Finland	106
Totalt	1772

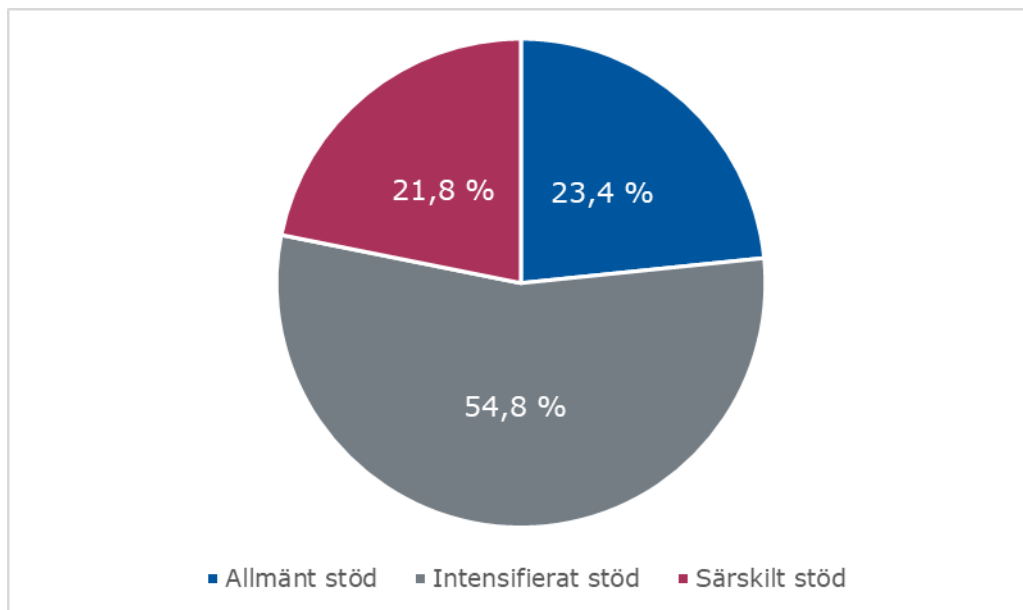
Källa: Kommunenkät

Kommunerna som svarade på enkäten (n=248) uppger att de har totalt 1 772 Flex-elever. Som minst kan det finnas endast en elev i kommunen, medan det största antalet Flex-elever i en annan kommun kan vara 95. I urbana kommuner finns det i genomsnitt 28 Flex-elever ($p < 0.05$) medan det i tätortskommuner i genomsnitt finns 10,9 Flex-elever och i landsbygdskommuner 8,9 Flex-elever.

Största delen (1 322 elever, 75 procent av alla) av Flex-eleverna i den grundläggande utbildningen i de kommuner som svarade på enkäten går i årskurs 9. Minst Flex-elever finns det på motsvarande sätt i årskurs 7 (4,1 %). Bland Flex-eleverna är pojkarna (58,7 %) något fler än flickorna (41,3 %).

Figur 1 visar antalet Flex-elever fördelat enligt de olika nivåerna av trestegsstöd i de kommuner som svarade på enkäten.

Figur 1 Den finskspråkiga Flex-utbildningens elever (1 772) fördelade enligt trestegsstödet, %-andel

Källa: Kommunenkät

Ungefär varannan (54,8 procent) Flex-elev i de kommuner som svarade på enkäten får intensifierat stöd och 21,8 procent får särskilt stöd. I urbana kommuner ges oftare intensifierat stöd till Flex-elever än i tätortskommuner och landsbygdskommuner ($p < 0.05$).

I kommuner med inflyttningsöverskott ges intensifierat stöd oftare till Flex-elever än i kommuner med utflyttningsöverskott på samma sätt som i urbana kommuner jämfört med tätortskommuner och landsbygdskommuner ($p < 0.05$).

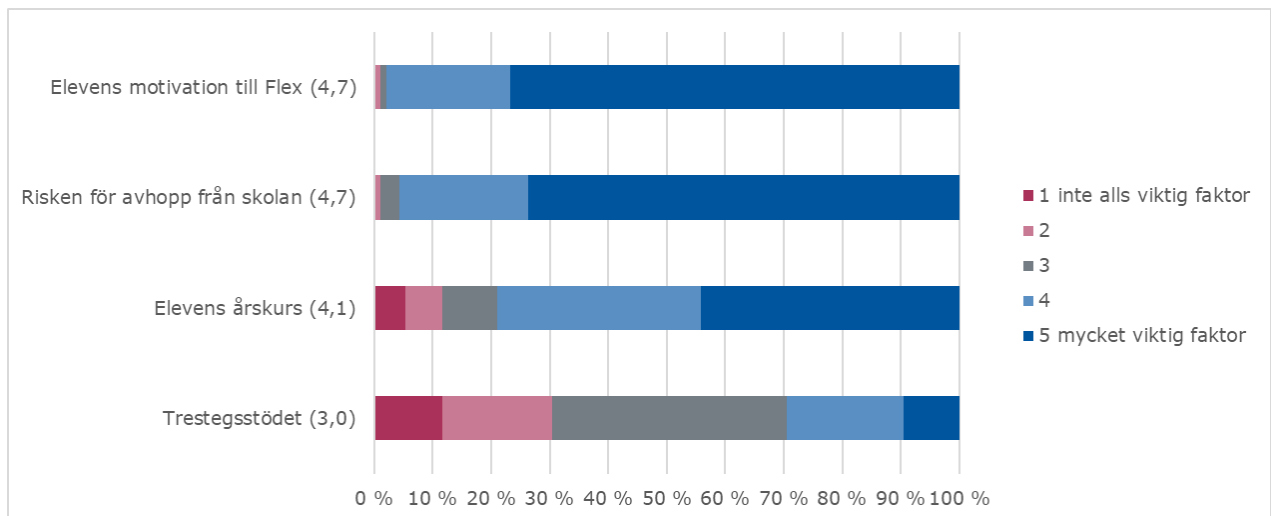
I urbana kommuner får Flex-eleverna mer särskilt stöd än i tätortskommuner eller landsbygdskommuner ($p < 0.05$).

Över hälften (61 %) av de finskspråkiga Flex-eleverna får intensifierad personlig elevhandledning. I urbana kommuner är intensifierad elevhandledning för Flex-elever vanligare än i tätortskommuner eller landsbygdskommuner ($p < 0.05$). Situationen är densamma även i kommuner med inflyttningsöverskott jämfört med kommuner där invånarantalet har förblivit oförändrat eller minskat under de två senaste åren ($p < 0.05$). Intensifierad elevhandledning för Flex-elever ges i regel av elevhandledaren eller Flex-läraren.

I de kommuner som svarade på enkäten och som ordnar Flex-undervisning (108) har man i största delen (88 %) utarbetat enhetliga kriterier för elevantagning. I nio kommuner är kriterierna under beredning. Endast fyra kommuner som ordnar Flex har inga enhetliga kriterier alls.

Figur 2 visar de viktigaste kriterierna för elevantagning till Flex i de kommuner som svarade på enkäten.

Figur 2 Hur viktiga är följande faktorer som kriterier för elevantagning till flexibel grundläggande utbildning (n=108)?

Källa: Kommunenkät

I kommuner (n=95) där man har utarbetat enhetliga kriterier för elevantagningen till Flex är elevens egen motivation (på skalan 1–5, medeltal 4,7) och risken för avhopp från skolan (medeltal 4,7) de viktigaste faktorerna. Elevens årskurs (medeltal 4,1) bär den näst största betydelsen. Kommunerna ger trestegsstödet värdet (3,0).

I nästan alla kommuner som ordnar Flex (97,2 %) fattas ett förvaltningsbeslut om elevantagningen till Flex. Däremot fattas ett förvaltningsbeslut om ett negativt beslut om elevantagning i något över hälften av kommunerna (57,4 %).

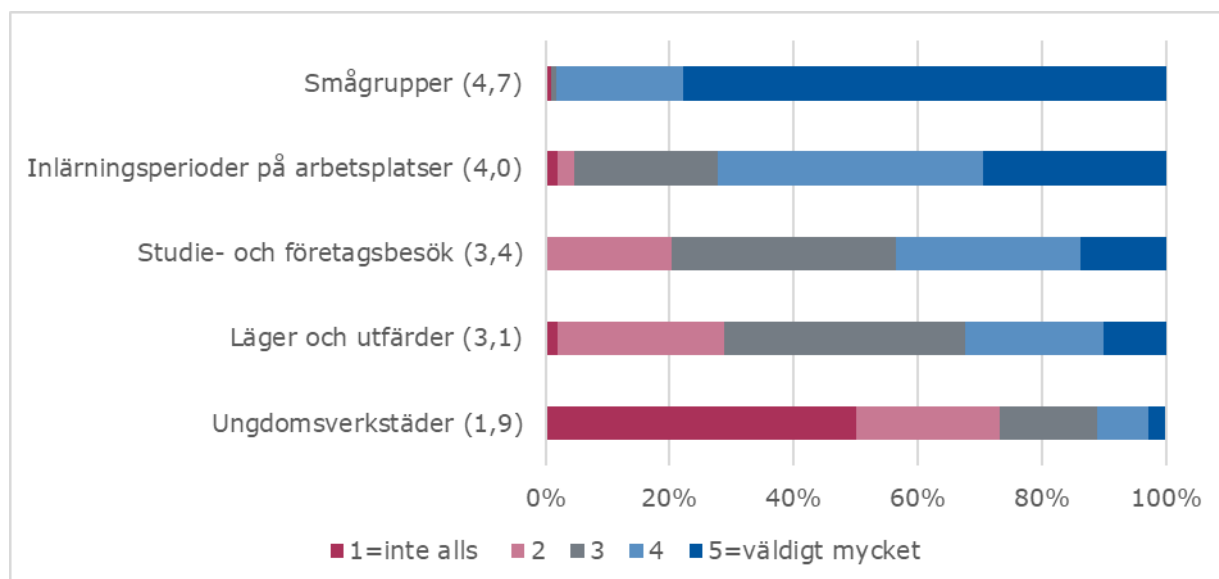
Kommunerna tillfrågades också om alla sökande får möjlighet att delta i flexibel grundläggande utbildning. På skalan 1–5 gav kommunerna denna fråga i genomsnitt värdet 2,7. Nästan alla kommuner som besvarade enkäten och ordnar Flex har en anteckning om Flex i den lokala läroplanen.

4.1.2 Lär miljöer, samarbetsformer och personalarrangemang

Största delen (80,6 procent) av de kommuner som besvarat enkäten och som ordnar Flex har inte fastställt en minimigruppsstorlek för Flex. Den maximala gruppstorleken har däremot fastställts i 76,9 procent av de kommuner som ordnar Flex. Grupperna består i genomsnitt av tio elever. I kommuner med inflyttningsöverskott är Flex-grupperna större än i kommuner med utflyttningsöverskott ($p < 0.05$).

Kommunerna tillfrågades också i vilka lärmiljöer man studerar vid Flex (figur 3).

Figur 3 I vilka lärmiljöer studerar man i den finskspråkiga Flex-utbildningen?

Källa: Kommunenkät

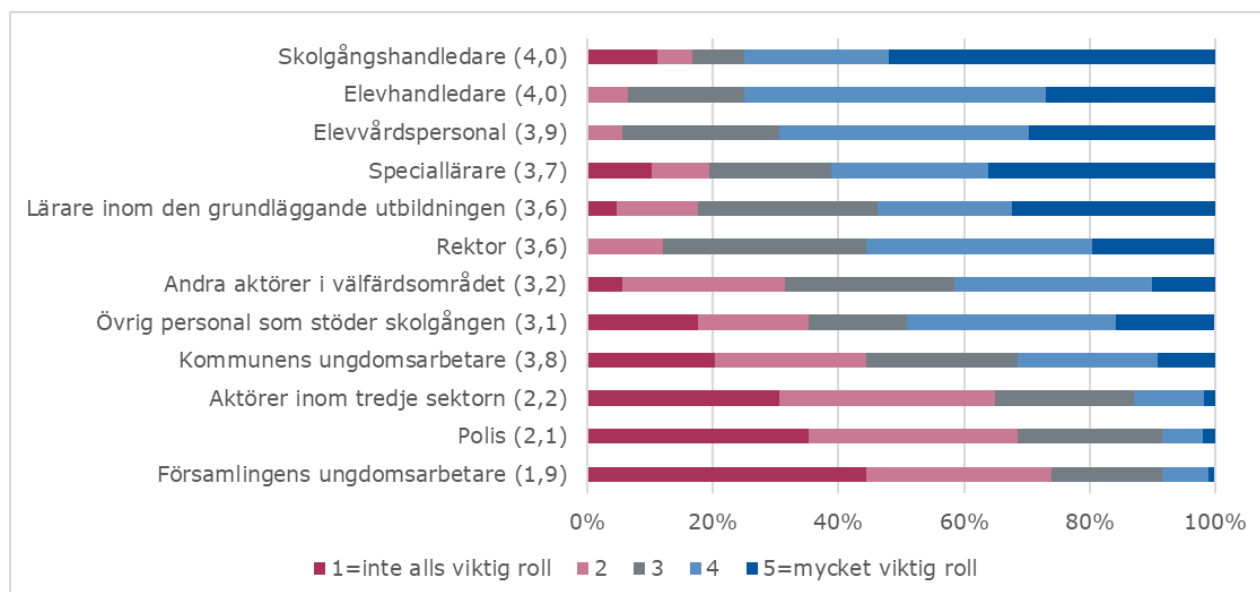
Enligt svaren (n=108) är den vanligaste lärmiljön en smågrupp (på skalan 1–5, medeltal 4,7). Näst vanligast är att Flex genomförs under perioder av inlärningsperioder på arbetsplatser (medeltal 4,0) samt i form av studie- och företagsbesök (medeltal 3,4). Lärläringssätt inom Flex är dessutom läger och utfärder (medeltal 3,1). I landsbygdskommuner är inlärningsperioderna på arbetsplatsen mindre betydande än i urbana kommuner och tätortskommuner ($p < .0.1$).

I de öppna svaren om lärläringssätten framkom att Flex-eleverna kan vara integrerade i den allmänna undervisningen en del av tiden, till exempel i konst- och färdighetsämnen. Även ungdomsväsendets lokaler lyftes fram i några svar.

Ungefär var tredje (33,3 %) kommun som ordnar Flex har en styrgrupp för Flex.

Kommunerna tillfrågades också om sektorsövergripande samarbete i Flex-undervisningen och i stöddandet av eleverna (figur 4).

Figur 4 Hur viktig roll har följande aktörer i den finskspråkiga Flex-utbildningen?

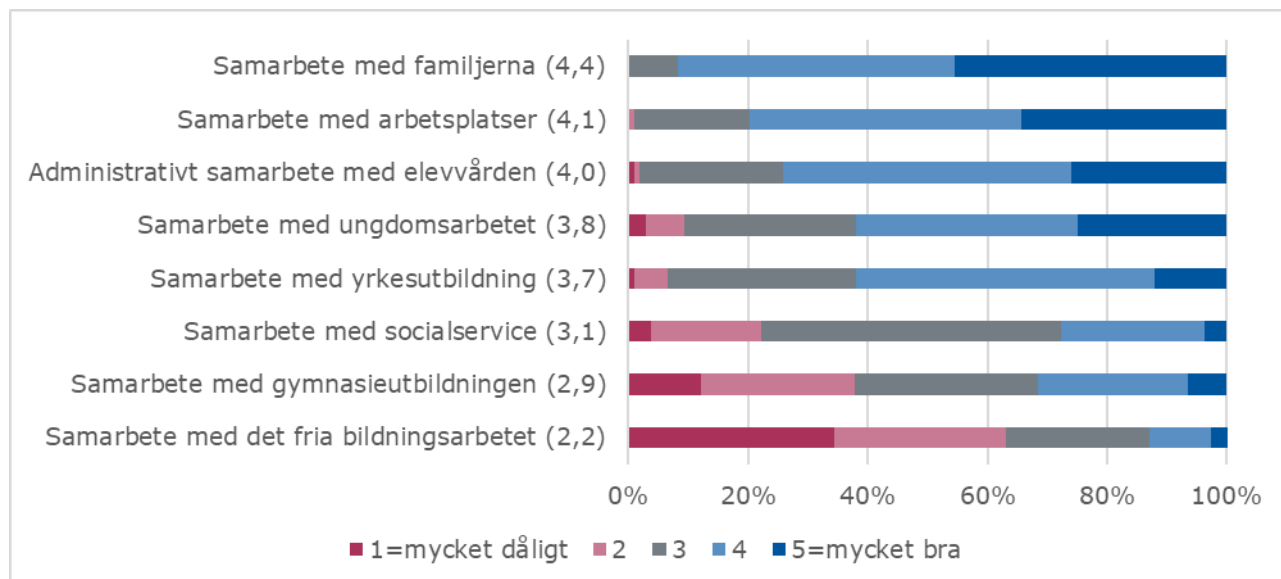

Källa: Kommunenkät

Enligt kommunernas svar har skolgångshandledaren den största rollen inom Flex (på skalan 1–5, medeltalet 4.0). Den näst viktigaste rollen har elevhandledaren (medeltal 3,95) och aktörer inom elevvården (medeltal 3,94). Speciallärare (medeltal 3.7), lärare inom den grundläggande utbildningen (medeltal 3,6) och rektorer (medeltal 3,6) spelar också en viktig roll. Flex-undervisning ges i kommunerna i regel med speciallärar- och ämneslärarbehörighet.

Figur 5 visar hur samarbetsformerna med olika instanser genomförs i det av kommunerna ordnade Flex.

Figur 5 Hur fungerar följande samsarbetsformer inom den finskspråkiga Flex-utbildningen?

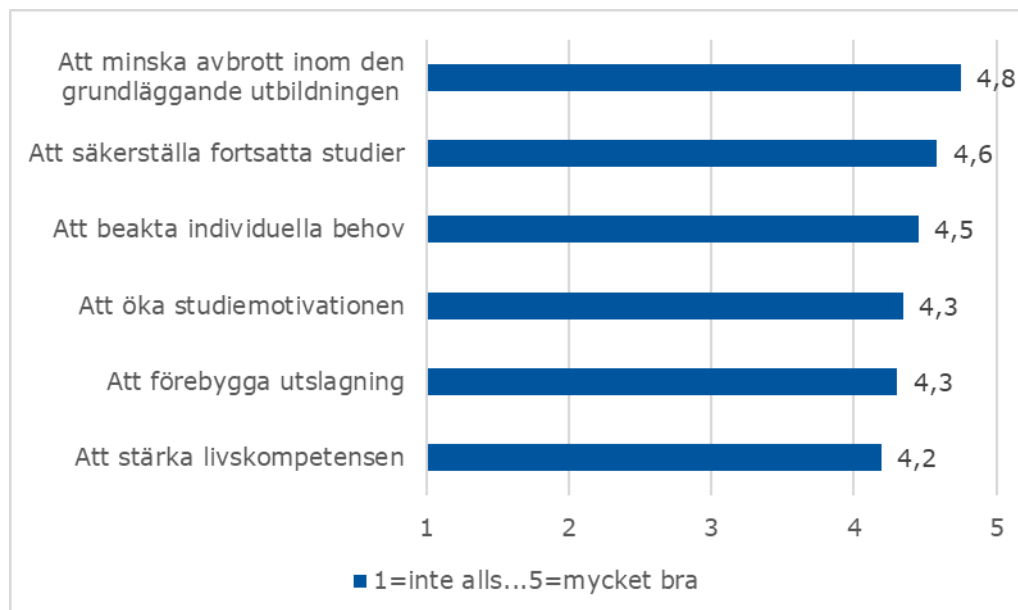
Källa: Kommunenkät

Samarbete med familjer i anslutning till Flex (på skalan 1–5, medeltalet 4,4) får det högsta värdet i kommunernas svar på frågan om hur olika samsarbetsformer fungerar. Samarbete med arbetsplatser (medeltalet 4,1) har också en stor roll liksom samarbetet inom elevvården (medeltal 4,0). Samarbete inom ungdomsarbetet (medeltal 3,8) och yrkesutbildning (medeltal 3,7) spelar också en stor roll.

Samarbete med yrkesutbildningen finns inte i samma utsträckning i kommuner med utflyttningsöverskott som i kommuner där invånarantalet har ökat eller hållits på samma nivå som föregående år ($p < 0.05$). Dessutom har typen av kommun ett samband med hur mycket man samarbetar med gymnasieutbildningen. I landsbygdskommuner samarbetar man mer med gymnasierna i anslutning till Flex jämfört med tätortskommuner och urbana kommuner ($p < 0.05$).

I regionförvaltningsverkens enkät tillfrågades kommunerna också om hur målen för flexibel grundläggande utbildning uppnås (figur 6).

Figur 6 Hur väl uppnås målen för den finskspråkiga Flex-utbildningen i kommunen?

Källa: Kommunenkät

Enligt kommunernas svar uppnås alla efterfrågade alternativ bra i Flex-undervisningen. Det mål som uppnås bäst är ändå att minska avbrott i den grundläggande utbildningen (på skalan 1–5, medeltal 4,8).

4.1.3 Effekt, utmaningar och utvecklingsområden

Endast 2,5 procent av eleverna som deltar i Flex har enligt de kommuner som besvarat enkäten avbrutit sina Flex-studier år 2023. Enligt kommunernas svar är den vanligaste orsaken till avbrott i Flex elevens personliga orsaker (på skalan 1–5, medeltal 2,8). Andra orsaker till avbrott är att eleven övergår till allmän grundläggande utbildning (medeltal 2,7) eller att eleven flyttar till en annan ort (2,5). I de öppna svaren nämndes som övriga orsaker till avbrott också riklig frånvaro, brist på motivation och övergång till specialklass. Dessutom hade en elev slutfört grundskolan under läsåret.

Enligt enkäten är det viktigaste för kommunerna att eleverna avlägger den grundläggande utbildningens lärokurs med godkänt resultat (på skalan 1–5, mv 4,8). Det är också viktigt att ge eleverna information om fortsatta studier (medeltal 4,6) och ge eleverna möjligheter att pröva på yrken och arbetsplatser som intresserar dem (medeltal 4,3).

I de öppna svaren nämnde kommunerna dessutom att det är viktigt att stöda elevernas styrkor, stärka skolengagemanget, öka elevernas välbefinnande samt utveckla arbetslivsfärdigheterna och färdigheter med tanke på fortsatta studier.

Kommunerna tillfrågades dessutom om utmaningarna i anslutning till Flex. I enkäten bedömde kommunerna hur stora utmaningar de ansåg skolengagemanget, resursfördelningen, undervisningsarrangemangen, elevantagningspraxisen, handledningen till vidare studier, bedömningen samt Flex-utbildningens profil och uppskattning vara. Inget av svarsalternativen ansågs i genomsnitt vara en betydande utmaning (medeltalen låg under 3). De största utmaningarna gällde skolengagemanget (medeltal 2,9) och undervisningsarrangemangen (medeltal 2,5).

I landsbygdskommuner upplevs uppskattningen av Flex-undervisningen som en större utmaning (medeltal 2,8, $p < 0,05$) än i tätortskommuner (medeltal 2,0). I landsbygdskommuner medför undervisningsarrangemangen fler utmaningar än i tätortskommuner ($p < 0,05$). Bedömningen av Flex-undervisningen är däremot svårare i urbana kommuner än i tätortskommuner ($p < 0,05$). I urbana kommuner upplevs det som svårare att handleda Flex-eleverna till fortsatta studier än i tätortskommuner ($p < 0,05$). Utmaningarna med skolengagemang upplevs också som större i urbana kommuner än i tätortskommuner ($p < 0,05$).

De öppna svaren stöder det kvantitativa materialet om utmaningar i anslutning till Flex. Utifrån de öppna svaren delades utmaningarna in i fyra kategorier: ungas välbefinnande och psykiska hälsa, fördelningen av resurser för verksamheten, gemenskap och växelverkan samt arbetslivsfärdigheter och stöd för studierna.

1. Ungas välbefinnande och psykiska hälsa

Ungdomarnas utmaningar med välbefinnandet och de ökade psykiska problemen orsakar utmaningar för den flexibla grundläggande utbildningen. Att unga mår sämre och att psykiska problem blivit vanligare har en negativ inverkan på elevernas lärande och skolengagemang, vilket framgår av följande citat:

"Flex möter inte så mycket utmaningar. Utmaningar uppstår när det inte finns resurser att bilda grupper för elever som behöver mycket psykiskt och medicinskt stöd."

Det är särskilt oroväckande att en del av eleverna inte kan delta i arbetslivsperioder och att engagemanget i arbetslivsinläring varierar. Skolorna är medvetna om dessa utmaningar och strävar efter att erbjuda tillräckligt med stöd och resurser för att stöda elevernas välbefinnande. Enligt svaren var det mycket få elever som avbröt Flex. Utifrån detta kan man säga att utbildningsanordnarna har lyckats rätt så bra med planeringen och genomförandet av Flex-verksamheten.

2. Resursfördelning (ekonomi- och personalresurser)

Av kommunernas svar framgick hur viktig resursfördelningen är i planeringen och genomförandet av Flex-verksamheten. Ekonomiska resurser och personalresurser spelar en nyckelroll när man strävar efter att svara på elevernas mångsidiga behov. I vissa kommuner visar sig de ekonomiska utmaningarna särskilt i form av osäkerhet kring den kommande finansieringen och svårigheter med framförhållningen, vilket följande citat exemplifierar:

"Resursfördelningen och därmed de fortsatta undervisningsarrangemangen är i en brytningspunkt i vår kommun på grund av den mycket utmanande ekonomiska situationen."

Till exempel transportkostnaderna tar en del av den tillgängliga budgeten, vilket begränsar genomförandet av till exempel utflykter och andra besök. När det gäller personalresurserna framhävs tillräckligheten beträffande lärare och annan personal som är kopplad till Flex-verksamheten. Yrkesskicklighet, lämplighet för uppgiften och ork i arbetet lyftes också fram som viktiga faktorer.

Särskilt på mindre orter upplevdes genomförandet av perioder av lärande i arbetet som en utmaning på grund av långa avstånd och kollektivtrafikens tidtabeller. Det är nödvändigt att utveckla tydliga strategier och praxis för resursfördelningen för att uppnå målen för flexibel undervisning.

3. Gemenskap och växelverkan

Att skapa samhörighet och växelverkan i skolgemenskapen upplevs som en utmaning. Problem med gruppbildningen kan försvåra elevernas engagemang i Flex-verksamheten. Samtidigt borde Flex-eleverna fortsättningsvis ingå som en del av deras egen åldersgrupp. Beteendeutmaningar och problem med att följa gemensamma regler försvårar dessutom upplevelsen av samhörighet i Flex-verksamheten, vilket framgår av följande citat:

"Elevprofilen har förändrats, och det finns många psykiska utmaningar. Elever som vill 'fixa med mopeden' finns inte längre. Det är fråga om en lärogemenskap för elever som mår dåligt. Läraren måste göra mycket annat än att undervisa. Sociala medier, mobbning och osakligt beteende syns tydligt bland eleverna."

Skolorna ska skapa en trygg och uppmuntrande lärmiljö som främjar gemenskap och positiv växelverkan i hela skolgemenskapen och i synnerhet mellan eleverna. Även vårdnadshavarnas bristfälliga stöd och engagemang i Flex nämndes i vissa fall som en utmaning.

4. Arbetslivsfärdigheter och att främja studier

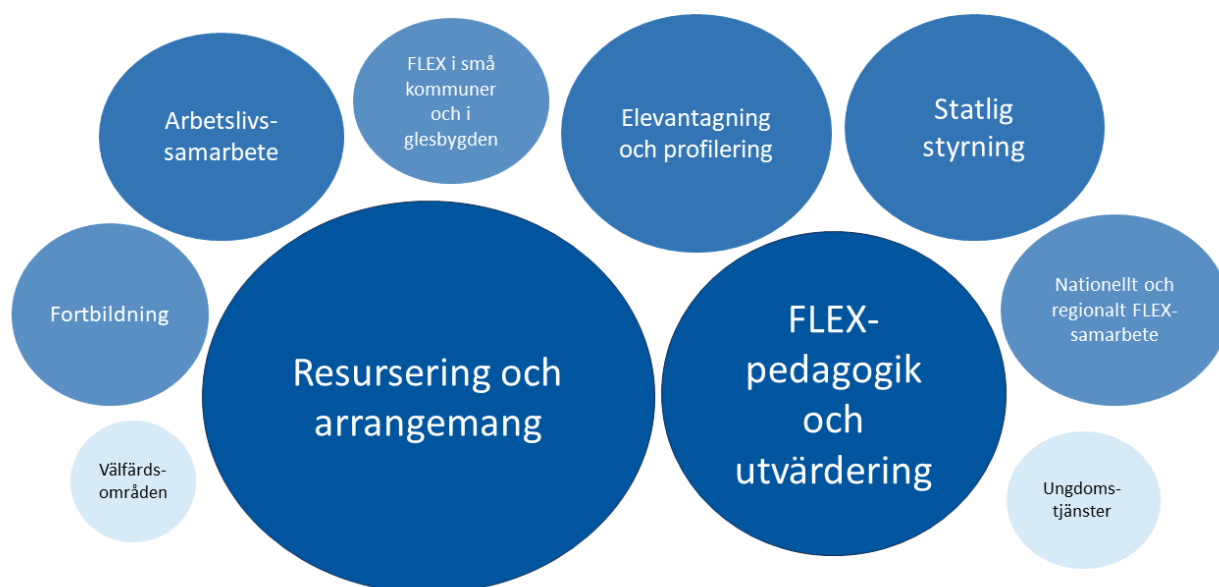
Det är viktigt att utveckla arbetslivsfärdigheterna i skolan, men en utmaning är bland annat att eleverna är frånvarande från arbetsplatsperioderna och har svårigheter att söka praktik på eget initiativ, såsom citaten nedan åskådliggör:

"Till Flex-klassen söker sig elever som har blivit utan tillräckligt stöd för lärandet eller en plats i klassen för särskilt stöd. Deras inlärningsförmåga räcker inte till för lärande i arbetet på fyra olika arbetsplatser tre dagar i veckan under läsåret."

"Allt fler utmaningar i anslutning till livshanteringen (sömn, motivation, ork, mobiltelefon, rusmedel osv.) finns även hos elever inom Flex."

Skolorna ska också vara beredda på att erbjuda individuellt stöd till elever vars livskompetens, motivation och interaktionsfärdigheter medför utmaningar. På så sätt kan skolorna bättre svara på elevernas varierande behov och säkerställa deras framgång både i skolan och i framtiden i arbetslivet.

Bild 1 Kommunernas synpunkter på utvecklingsområden för Flex

Källa: Kommunenkät

Cirka 90 procent av kommunerna, dvs. över 200 kommuner, svarade på den öppna frågan om vad som kunde utvecklas inom Flex-utbildningen. I bild 1 har

kommunernas synpunkter i de öppna svaren indelats i de tio vanligaste svarskategorierna. Bollarnas storlek beskriver förekomsten av svarskategorierna i enkätaterialet.

Det viktigaste utvecklingsområdet var **resursfördelningen och arrangemangen**. I denna kategori ingår ekonomiska resurser och deras kontinuitet, lämpliga lokaler samt personalresurser och fördelningen av dem. I många kommuner funderade man på Flex-teamets sammansättning och behörighet samt rekryteringsutmaningar. Här lyftes i synnerhet tillgången till speciallärare fram. I vissa kommuner ville man utvidga Flex genom att öka antalet Flex-klasser, ordna Flex enligt närskoleprincipen eller utvidga Flex även till årskurserna 7–8. Dessutom ville många kommuner utveckla smidigare sätt att ordna Flex-undervisning till exempel så att Flex skulle genomföras som en del av den allmänna undervisningen (utan smågrupper) eller så att personalresurserna kunde användas flexibelt både i Flex-undervisningen och i den allmänna undervisningen. Många efterlyste långsiktig resursfördelning, medan en del av respondenterna talade för försök:

"Man kunde använda projektmedel t.ex. för att inleda/testa Flex, så att man även i små kommuner får möjlighet att prova."

Det näst vanligaste utvecklingsområdet var **Flex-pedagogik och Flex-bedömning**. Det ansågs viktigt att utveckla praktiska pedagogiska metoder och förtydliga Flex-pedagogiken för alla instanser som arbetar inom Flex. Även inom den allmänna undervisningen efterlystes pedagogiska metoder från Flex. Andra utvecklingsområden var bedömning av inlärningsperioderna på arbetsplatserna, stöd för elevernas självvärdering och bedömningens objektivitet i förhållande till den allmänna undervisningen.

Ett viktigt utvecklingsområde ansågs också vara **elevantagningen till och profileringen av Flex**. I svaren föreslogs att antagningskriterierna kunde ses över och praxisen för hänvisningen av elever till Flex kunde utvecklas så att man kunde ta emot sådana unga elever som skulle ha mest nytta av Flex-pedagogiken. Skillnaden mellan Flex och till exempel specialklasserna bör förtydligas. Samtidigt betonades att den flexibla grundläggande utbildningen borde marknadsföras mer och tydligare för att öka medvetenheten om den och godkännandet av dess principer i skolgemenskapen och i hela kommunen. Detta framgår exempelvis av följande citat:

"Under de senaste åren har man försökt höja Flex-verksamhetens profil och berätta mer omfattande om allt som ingår i den och vilka slags elever som kunde ha nytta av verksamhetsmodellerna inom Flex. Ofta hör man ändå fortfarande att Flex-eleverna är handikappade, klossar, knarkare och dumma."

Samarbetet med arbetslivet ansågs behöva utvecklas när det gäller tillgodoräkandet av inlärningsperioder på arbetsplatser samt i fråga om samarbetet mellan olika instanser under arbetspraktiken, såsom följande citat visar:

"Lämpliga praktikplatser och å andra sidan handledning och samarbete med dessa praktikplatser är ett område som behöver utvecklas kontinuerligt."

Behovet av att en Flex-handledare eller Flex-lärare tidvis är närvarande på arbetsplatserna nämndes ofta. Det ansågs viktigt att stödja de ungas motivation till arbetspraktik. Å ena sidan funderade man på att minska antalet praktikperioder av på grund av de ungas psykiska problem och andra utmaningar, å andra sidan funderade man på att fastställa ett minimiantal praktikperioder. I vissa kommuner upplevdes det som en utmaning att hitta arbetsplatser och därför ville man utveckla informationsgången gentemot arbetsplatserna.

Svaren visade också på ett tydligt behov av **statlig styrning**, både i form av resurs- och informationsstyrning. Resursstyrning, dvs. öronmärkta pengar för Flex-undervisning, efterlystes i flera kommuner, eftersom Flex-höjningen enligt respondenterna lätt kan gå till ett annat ändamål i kommunen. I svaren efterlystes också enhetliga, tydliga anvisningar för hur Flex ska ordnas. Dessutom önskade en del av respondenterna en starkare styrning, till och med en skyldighet, att ordna Flex i varje kommun. Man önskade också att Flex skulle få mer synlighet samt att det skulle finnas mer information på riksnivå till alla parter, även till beslutsfattare på kommunnivå:

"Kommunerna borde i högre grad styras till att ordna flexibel grundläggande utbildning. Öronmärkt finansiering från staten och ett omfattande informationspaket om fördelarna färdigt för undervisningstjänsterna för att motivera saken i beslutsfattandet och även för rektorerna."

I flera svar betonades vikten av **nationellt och regionalt** samarbete. Vanligt förekommande önskemål bland svaren var samarbetsmöten, nätverkande och spridning av god praxis. Dessutom ansågs det regionala samarbetet vara en möjlighet att förbättra tillgången till Flex.

I svars-kategorin **Flex i små kommuner/skolor och i glesbygden** önskade man stöd och handledning för hur Flex kunde genomföras i glesbygden. På dessa små orter är utmaningarna bland annat bristen på samarbetsparter, långa avstånd och dåliga trafikförbindelser samt rekryteringssvårigheter. Följande citat exemplifierar detta:

"Förverkligandet av Flex kräver samarbete mellan närkommunerna och kollektivtrafik i glesbygden."

"Enbart vilja och resurser räcker inte. Flex-undervisningen kräver kompetent och engagerad personal. I landskapets randområden börjar rekryteringsutmaningarna vara i den klassen att personalen är flaskhalsen för de flesta verksamheterna."

Fortbildning kring teman som berör Flex nämndes ofta som utvecklingsområden. Fortbildningen skulle stöda lärarnas yrkesskicklighet och ork samt spridningen av god praxis:

"Det vore mycket nödvändigt med utbildningar, tankeutbyten och möten mellan lärare för Flex-klasser och ungdomsledare."

Många av respondenterna önskade att det sektorsövergripande samarbetet skulle utvecklas. En del anser att samarbetet med **ungdomstjänsterna** kunde förbättras och att ungdomsverkstäderna kunde bli en samarbetspartner. Enligt vissa respondenter fanns det också behov av att utveckla samarbetet med **välståndsområdena**. Å ena sidan gällde utvecklingsönskemålen ett tätare samarbete med elevvården, å andra sidan samarbete med socialvården.

Vid sidan av dessa utvecklingsbehov nämndes bland annat utvärdering av verksamheten, ledningen av Flex och styrgruppsarbetet samt utmaningarna med skolengagemang. Dessutom omnämndes möjligheterna att utveckla Flex i den förberedande grundläggande utbildningen samt utnyttjandet av distansförbindelser.

4.2 Svenskspråkig flexibel grundläggande utbildning

4.2.1 Tillgång, elevantal och elevantagning

Det gjordes en egen enkät om flexibel grundläggande utbildning på svenska. Av de 29 tvåspråkiga kommuner som svarade på enkäten ordnar 15 kommuner, dvs. cirka hälften, flexibel grundläggande utbildning på svenska. Tabell 8 visar antalet kommuner landskapsvis som ordnar Flex på svenska.

Tabell 8 Antal kommuner som svarat på enkäten och som ordnar flexibel grundläggande utbildning på svenska landskapsvis

Antal kommuner som ordnar flexibel grundläggande utbildning på svenska landskapsvis			
Landskap	Kommuner som ordnar Flex på svenska	Kommuner som svarat sammanlagt	%-andel
Nyland	7	13	53,8 %
Österbotten	7	12	58,3 %
Egentliga Finland	1	3	33,3 %
Norra Österbotten	0	1	0 %
Totalt	15	29	51,7 %

Källa: Kommunenkät

I Nyland och Österbotten ordnas det Flex på svenska i sju kommuner, i Egentliga Finland endast i en kommun. Procentuellt sett ordnas mest Flex i Österbotten, men skillnaden till andelen i Nyland är mycket liten. Flex på svenska ordnas i

regel endast vid en enhet per kommun, endast en kommun ordnar Flex på svenska vid två enheter.

Den svenskspråkiga Flex-undervisningen ordnas proportionellt sett oftare i större än i mindre kommuner. Av de största tvåspråkiga kommunerna (över 50 000 invånare) ordnar fem av sex Flex på svenska, men av de kommuner som har 5 001–10 000 invånare ordnar endast en knapp tredjedel Flex. I de minsta tvåspråkiga kommunerna (under 5 000 invånare) ordnas ingen svenskspråkig Flex.

I 14 tvåspråkiga kommuner ordnas inte Flex på svenska. I tre av dessa är orsaken att kommunen inte alls ordnar svenskspråkig undervisning i årskurserna 7–9. I de övriga kommunerna ansågs de övriga flexibla arrangemangen inom den grundläggande utbildningen vara den viktigaste orsaken till att inte ordna Flex. I en av dessa kommuner hade Flex ordnats under de senaste fem åren, men verksamheten lades ner eftersom lärarresurserna behövdes för andra ändamål.

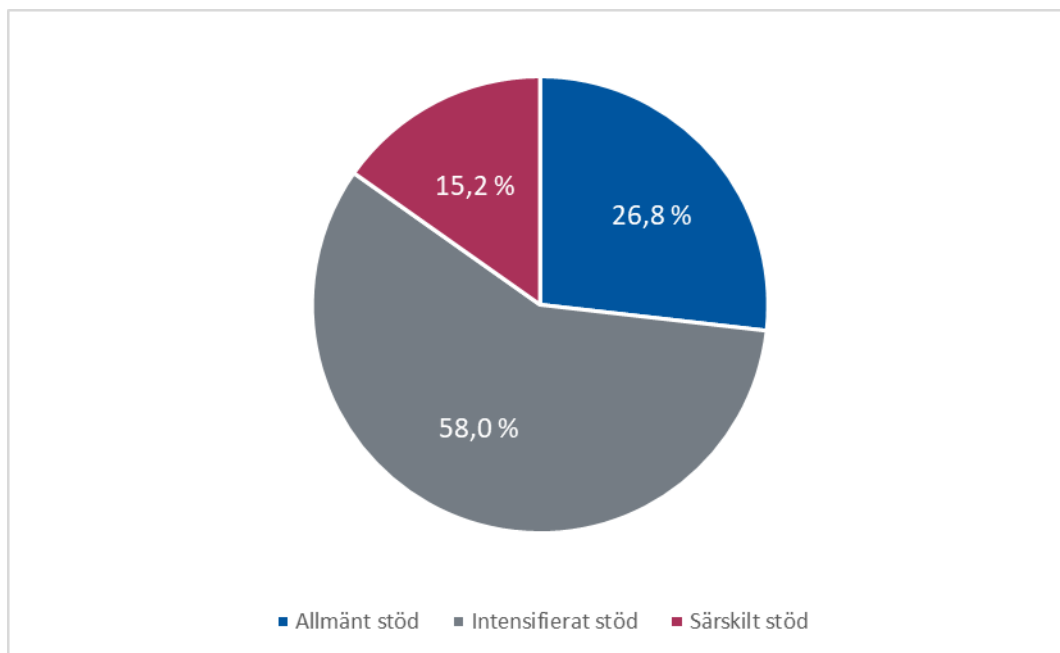
Tabell 9 Elevantal inom Flex på svenska landskapsvis

Elevantal inom Flex på svenska	
Landskap	Årskurserna 7–9 sammanlagt
Nyland	69
Österbotten	62
Egentliga Finland	7
Totalt	138

Källa: Kommunenkät

Enligt enkäten studerar sammanlagt 138 elever på svenska inom Flex i hela Fastlandsfinland, varav största delen, cirka 90 procent, går i årskurs 9, 7 procent i årskurs 8 och knappt 3 procent i årskurs 7. I genomsnitt finns det 9,2 elever per kommun inom Flex på svenska. Av de svenskspråkiga Flex-eleverna är 56,5 procent pojkar och 43,5 procent flickor.

Figur 7 Den svenskspråkiga Flex-utbildningens elever (138 elever) fördelade enligt trestegsstödet, %-andel (n=29)

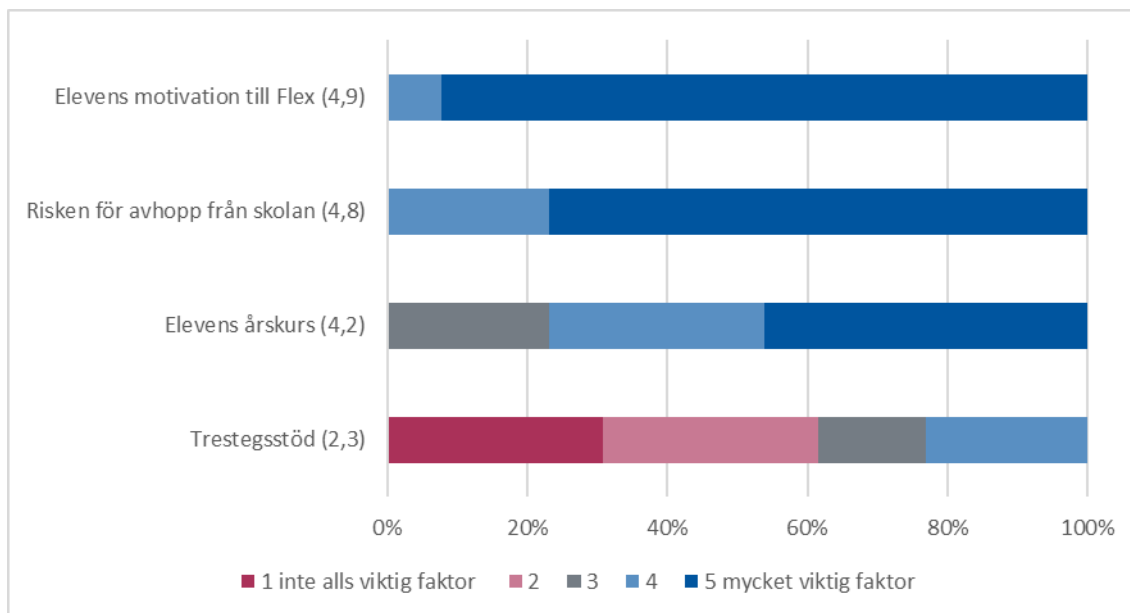

Källa: Kommunenkät

Över hälften av eleverna inom svenskspråkig Flex får intensifierat stöd och en knapp sjättedel får särskilt stöd. Drygt en fjärdedel omfattas av det allmänna stödet.

Av eleverna inom svenskspråkiga Flex får 56,7 procent intensifierad personlig elevhandledning. Intensifierad personlig elevhandledning inom Flex ges i 10 kommuner av elevhandledaren, i 7 kommuner på Flex-klassens lärare och i 3 kommuner av någon annan (handledare eller klassföreståndare). I en kommun ges inte alls intensifierad personlig elevhandledning inom Flex.

Figur 8 Hur viktiga är följande faktorer som kriterier för elevantagning till svenskspråkig Flex-utbildning? (n=13)

Källa: Kommunenkät

I 13 kommuner som ordnar Flex på svenska har man utarbetat likvärdiga kriterier för elevantagningen till Flex. I två kommuner är kriterierna under beredning. I enkäten utreddes kriterierna för elevantagningen på skalan 1–5 (1=inte alls viktigt...5=mycket viktigt). De viktigaste kriterierna för elevantagningen var elevens motivation för Flex (medeltal 4,9) och risken för avhopp från skolan (4,8). Även elevens årskurs ansågs vara ett viktigt kriterium (4,2). Trestegsstödet ansågs däremot inte vara ett särskilt viktigt kriterium (2,3). Andra faktorer som bör beaktas vid elevantagningen var bland annat föräldrarnas stöd, behovet av en ny start, nyttan av praktiska metoder samt en helhetsbedömning.

Av de svenskspråkiga kommunerna som ordnar Flex fattar 13/15 ett förvaltningsbeslut om elevantagning och 12/15 ett förvaltningsbeslut om antagningsbeslutet är negativt. I nästan alla av dessa kommuner finns en anteckning om Flex i den lokala läroplanen.

I hela landet var knappt hälften av kommunerna av samma eller helt samma åsikt om påståendet att alla sökande får delta i den svenskspråkiga Flex. Svaren från kommunerna i Österbotten fördelade sig ganska jämnt över skalan 1–5 (1=helt av annan åsikt...5=helt av samma åsikt); drygt 10 procent var helt av annan åsikt och samma andel helt av samma åsikt, medan resten av respondenterna placerade sig däremellan. I Nyland var 29 procent av respondenterna helt av annan åsikt och 62,5 procent av samma åsikt.

4.2.2 Lär miljör, samarbetsformer och personalarrangemang

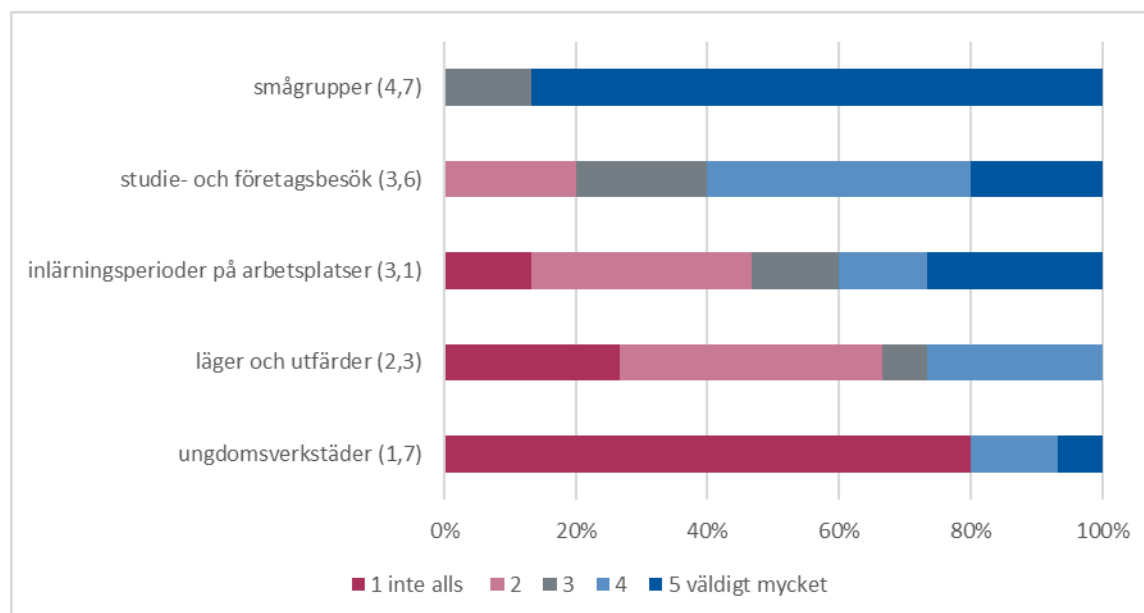
I Flex-undervisningen ingår undervisning i smågrupper som en central del. Det fanns dock skillnader mellan hur kommunerna hade slagit fast gruppstorlekarna. Fyra av 15 kommuner hade fastställt en minimistorlek för Flex-gruppen. I dessa kommuner var minimigränsen 4–6 elever. Tretton kommuner hade fastställt en övre gräns för Flex-gruppen. I fyra kommuner var den övre gränsen 8 elever, i åtta kommuner 10 elever och i en kommun fler än 10 elever.

I kommunenkäten ingick också frågan om vilken gruppstorlek kommunerna anser vara idealisk för att uppnå målen för Flex-undervisningen. Det vanligaste svarsalternativet var 9–10 elever. Ingen kommun valde svarsalternativet "under 3 elever" och endast en kommun valde alternativet "över 10 elever".

I enkäten utreddes med vilken behörighet den svenskspråkiga Flex-undervisningen ges i kommunerna. Av svarsalternativen svarade sex kommuner "speciallärare" och lika många svarade "ämneslärare", fyra svarade "klasslärare" och tre svarade "specialklasslärare".

Till den flexibla grundläggande utbildningen hör studier i varierande miljöer samt samarbete mellan olika aktörer. Figur 9 visar i vilken mån kommunerna har svarat att de utnyttjar olika lärmiljöer på skalan 1–5. Inom parentes syns medeltalet för varje svarsalternativ.

Figur 9 I vilka lärmiljöer studerar man i den svenskspråkiga Flex-utbildningen? (n=15)

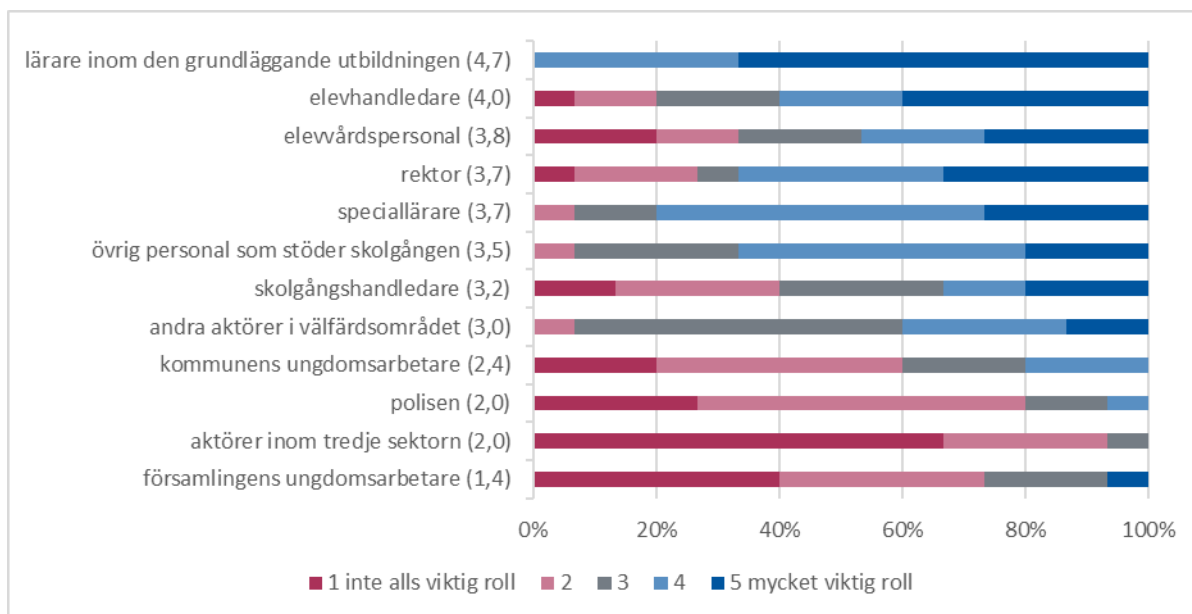

Källa: Kommunenkät

Utifrån enkätsvaren ansågs smågruppen vara den klart viktigaste lärmiljön. Studie- och företagsbesök var också ganska vanliga. Läger och utfärder samt praktikperioder på arbetsplatser var inte lika viktiga i den svenskspråkiga Flex-undervisningen jämfört med den finskspråkiga. I den finskspråkiga undervisningen fick lärande i arbetet som medeltal 4,0; på den svenskspråkiga

sidan endast 3,1. Ungdomsverkstäderna var den minst viktiga lärmiljön med undantag för några kommuner där verkstäderna ansågs vara viktiga eller mycket viktiga.

Figur 10 Hur viktig roll har följande aktörer i Flex-utbildningen på svenska? (n=15)

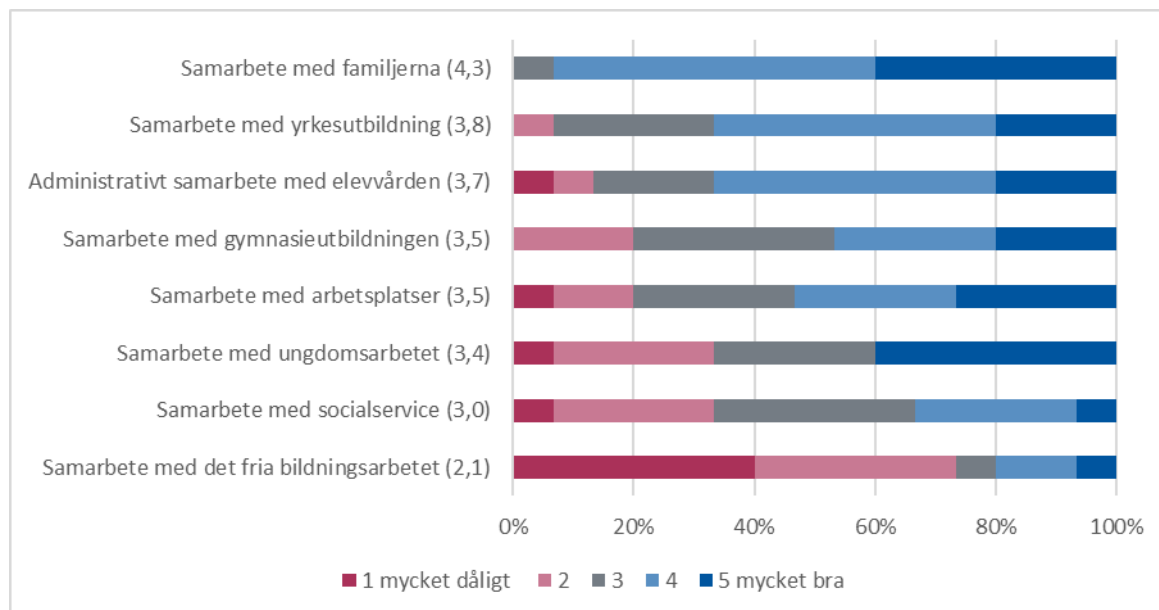
Källa: Kommunenkät

Figur 10 visar kommunernas synpunkter på hur stor roll olika yrkesgrupper har i den svenskspråkiga Flex-undervisningen. Läraren inom den grundläggande utbildningen fick det högsta medeltalet (4,7). Även elevhandledaren, elevvårdspersonalen, rektorn och specialläraren fick höga poäng. Övrig personal som stöder skolgången (såsom skolcoach eller skolungdomsarbetare) samt skolgångshandledare fick ett medeltal på över 3. Däremot upplevdes kommunens ungdomsarbetare, polisen och aktörer inom tredje sektorn ha en betydligt mindre roll. Församlingens ungdomsarbetsares roll bedömdes i genomsnitt vara minst viktig.

4.2.3 Effekt, utmaningar och utvecklingsbehov

Den svenskspråkiga Flex-undervisningens genomslagskraft, utmaningar och utvecklingsbehov bedöms här i första hand utifrån kommunernas egna bedömningar. Flexibel grundläggande utbildning omfattar samarbete med flera instanser. Utifrån enkätmaterialiet förekommer det dock variationer i hur samarbetet genomförs både beträffande samarbetsformerna och mellan kommunerna, se figur 11.

Figur 11 Hur fungerar följande samarbetsformer inom Flex på svenska? (n=15)

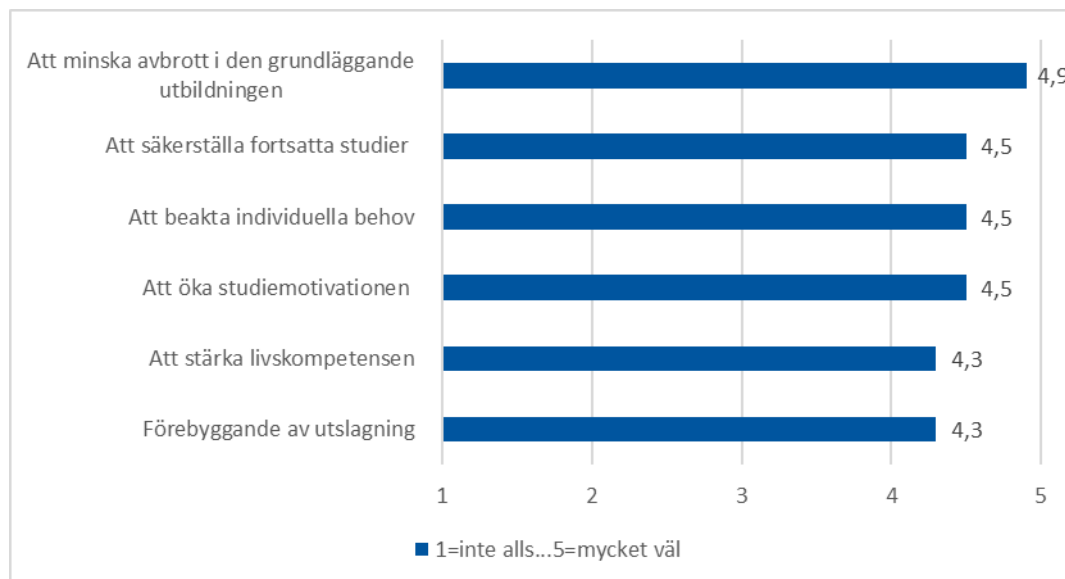

Källa: Kommunenkät

Samarbetet med familjerna fick de högsta poängen (medeltal 4,3). I de övriga samarbetsformerna förekom större variationer mellan kommunerna. Till exempel beskrev en tredjedel av respondenterna samarbetet med socialväsendet som bra eller mycket bra, medan en tredjedel ansåg att samarbetet fungerar dåligt eller mycket dåligt. Det förekom också stora variationer mellan kommunerna i samarbetet med ungdomsväsendet och arbetsplatserna. Det var klart att samarbetet med det fria bildningsarbetet fungerade sämst, även om det i de öppna svaren inte heller framkom något behov av att utveckla just detta samarbete.

I enkäten ombads respondenterna bedöma hur väl de mål som ställts upp för Flex uppnås i kommunen. Kommunerna bedömde allmänt att målen uppnås bra eller mycket bra; för alla mål var medeltalet över 4, se figur 12.

Figur 12 Hur väl uppnås målen för den svenskspråkiga Flex-utbildningen i kommunen? (n=15)

Källa: Kommunenkät

Enligt kommunerna lyckas Flex-undervisningen särskilt bra med att minska avbrott i den grundläggande utbildningen. Dessutom fick kommunerna bedöma hur väl olika påståenden beskriver Flex på svenska i kommunen. Utifrån svaren lyckas Flex-undervisningen mycket bra med att erbjuda eleverna information om fortsatta studier (medeltal 4,7) samt stöda eleverna i att slutföra den grundläggande utbildningens lärokurs (4,7). Något lägre poäng fick påståendet om elevernas möjligheter att pröva på yrken och arbetsplatser som intresserar dem (3,9).

Flex-undervisningen är också förknippad med vissa utmaningar för kommunerna. I enkäten bedömde kommunerna hur stora utmaningar de ansåg skolengagemanget, resurserna, undervisningsarrangemangen, elevantagningspraxisen, handledningen till vidare studier, bedömningen samt Flex-verksamhetens profil och värdering vara. Inget av svarsalternativen ansågs i genomsnitt vara en betydande utmaning (medelvärdena under 3, skala 1-5). Det förekom dock variationer i kommunernas åsikter. Det är också värt att notera att man inom Flex på svenska i genomsnitt ansåg att utmaningarna var något större än på den finskspråkiga sidan. De största utmaningarna gällde resurserna och skolengagemanget (medeltal 2,9). Även undervisningsarrangemangen, såsom att säkerställa att lärande i arbetet är omfattande och flexibelt, ansågs vara en utmaning åtminstone i viss mån (medeltalet 2,7). I de öppna svaren betonades att elevernas ork och skolengagemang är växande utmaningar som också syns inom Flex. En respondent ansåg att Flex-verksamhetens profil kunde anpassas utifrån dessa utmaningar så att lärande i arbetet skulle minska och att större vikt i stället skulle läggas på trygga vuxna samt flexibla arrangemang för att orka i skolan.

Att eleven avbröt den svenskspråkiga Flex-undervisningen var sällsynt: endast tre elever avbröt Flex-undervisningen 2023. Orsakerna var flytt till en annan ort, övergång till andra flexibla undervisningsarrangemang samt elevens personliga orsaker.

Kommunernas utvecklingsförslag för den svenskspråkiga Flex-undervisningen var mångsidiga och i stor utsträckning likartade som utvecklingsförslagen för den finskspråkiga Flex-undervisningen (se 4.1.3 Effekt, utmaningar och utvecklingsbehov). Stöd och utbildning önskades för såväl Flex-lärarna och Flex-handledarna som för ledningen. I några svar betonades betydelsen av ledningens engagemang för Flex. Av enkäten framgick att endast tre kommuner har en styrgrupp för den svenskspråkiga Flex-undervisningen. Dessutom ansågs det finnas utrymme för utveckling bland annat i samarbetet med arbetsplatserna, pedagogiken och säkerställandet av resurserna på lång sikt. I en kommun efterlystes samarbete med det finskspråkiga utbildningsväsendet. Dessutom efterlystes en diskussion om antagningskriterierna och flexibla sätt att genomföra Flex.

5 Resultat av arbetslivsbetonad grundläggande utbildning (Teppo)

Tabell 10 visar hur arbetslivsbetonad grundläggande utbildning ordnas i de kommuner som svarade på enkäten.

Tabell 10 Kommuner som besvarat enkäten och som ordnar finskspråkig Teppo-utbildning

Kommunerna som ordnar TEPPÖ på finska	
Kommun	Antal Teppo-elever
Vanda	473
Esbo	337
Helsingfors	122
Tusby	20
Torneå	12
Imatra	9
Jorois	7
Nurmijärvi	7
Lundo	2
Totalt	989

Källa: Kommunenkät

I nio kommuner (3,6 %) av dem som svarade på enkäten ordnas arbetslivsbetonad grundläggande utbildning (Teppo). De kommuner som svarat på enkäten fördelar sig landskapsvis enligt följande: Nyland (5 kommuner), Södra Karelen (1 kommun), Lappland (1 kommun), Norra Savolax (1 kommun) och Egentliga Finland (1 kommun). I de kommuner (236) där Teppo inte ordnas är orsaken att det finns andra flexibla undervisningsarrangemang (på skalan 1–5, medeltalet 3,6).

I de öppna svaren konstaterade flera respondenter att orsaken är att arbetslivsbetonad grundläggande utbildning är ett okänt begrepp inom kommunen eller att det inte finns tillräckligt med information. En annan orsak var att antalet elever var litet, vilket innebär att det endast finns några potentiella Teppo-elever. En del av kommunerna svarade att Flex var ett tillräckligt alternativ och därför upplevde man inget behov av Teppo-undervisning. En kommun svarade att man ordnar Teppo som valfritt ämne och en annan kommun hade utvecklat en egen version av Teppo-undervisningen.

Antalet elever i Teppo varierar mellan två och 473 elever i de kommuner som ordnar Teppo. Sammanlagt finns det 989 Teppo-elever i de kommuner som svarade på enkäten. Av Teppo-eleverna går 59 procent i åttonde klass och 40,1 procent i nionde klass. Andelen flickor är något större (53 procent) än andelen pojkar bland Teppo-elever.

Cirka en tredjedel (30,4 procent) av Teppo-eleverna får intensifierat stöd och 12,1 procent får särskilt stöd. Av de kommuner som ordnar Teppo har endast en kommun inte utarbetat likvärdiga kriterier för elevantagningen till Teppo. I en kommun är kriterierna under beredning. Det viktigaste i elevantagningen är elevens egen motivation (på skalan 1–5, medeltalet 4,8). Elevens årskurs (medeltalet 4,3) och risken för avhopp från skolan (medeltalet 4,2) är också av stor betydelse.

Fyra kommuner fattar ett förvaltningsbeslut om eleven antas till Teppo och tre kommuner fattar ett förvaltningsbeslut om eleven inte antas. Endast i en kommun har man fastställt minimistorleken på tio elever för Teppo, maximistorleken har inte fastställts i någon kommun.

I två kommuner som svarade på enkäten anordnas Teppo med Flex-finansiering. Oftast ordnas Teppo-undervisningen med kommunens egen finansiering. Som finansieringsform används dessutom den förhöjda statsandelen för intensifierad elevhandledning. En kommun nämnde att den använder projektfinansiering för att ordna Teppo-undervisning.

På basis av enkätmaterialen ordnar ingen kommun Teppo-undervisning på svenska.

6 Resultat av andra arrangemang som liknar den flexibla grundläggande utbildningen

Enligt de kvantitativa enkätsvaren använder kommunerna mångsidigt andra flexibla arrangemang utöver Flex och Teppo. I enkäten frågade man om kommunen ordnar något av följande: årskursintegrerade studier, särskilt prioriterade områden, verkstadsverksamhet, klinikbaserad specialundervisning och projekt som förebygger skolfrånvaro. Det var utmanande att få exakt information om dessa arrangemang och därför presenteras i detta avsnitt allmänna observationer. I den finskspråkiga undervisningen var den vanligaste av de ovan nämnda alternativen årskursintegrerade studier, som ordnades av tre fjärdedelar av alla kommuner. Drygt hälften av de kommuner som besvarade enkäten använde särskilt prioriterade områden. Knappt hälften av kommunerna ordnade klinikbaserad specialundervisning och lika många kommuner deltog i projekt som förebygger skolfrånvaro. Endast en knapp tiondel av kommunerna ordnade verkstadsverksamhet.

Inom den svenskspråkiga undervisningen var det vanligaste flexibla arrangemanget årskursintegrerade studier och det ordnades av drygt två tredjedelar av de kommuner som svarade. Det näst vanligaste var projekt som förebygger skolfrånvaro. Endast en tredjedel av de tvåspråkiga kommunerna använde särskilt prioriterade områden. Endast en kommun ordnade verkstadsverksamhet på svenska.

Av de öppna svaren framgick att kommunerna också erbjuder andra mångsidiga och flexibla undervisningsarrangemang för att förebygga skolfrånvaro och stöda eleverna vid specialbehov. Flera projekt, såsom Sky-projektet, Note-gruppen och Parkki-verksamheten, fokuserar på att hantera skolfrånvaron och stöda skolengagemanget. I smågruppsundervisningen erbjuds lämplig undervisning till elever som får särskilt stöd och till unga i familjehem. Dessutom erbjuder klasserna för flexibelt stöd och separata klasser vid barnskyddsensheterna individuella undervisningsmiljöer.

Särskilda undervisningsarrangemang, såsom förkortad skoldag och partiell distansundervisning, samt stöd från resurslärare och kompanjonlärare, stöder elevernas lärande i olika situationer. Undervisningen i sammansatta klasser och valfria ämnen erbjuder mer flexibilitet i ordnandet av undervisningen utifrån behoven. Som helhet strävar kommunerna efter att säkerställa att varje elev får det stöd hen behöver och kan genomföra den grundläggande utbildningen så bra som möjligt utifrån sina egna utgångspunkter.

Avhopp från skolan, skolengagemang samt barns och ungas välbefinnande står i centrum för andra flexibla undervisningsarrangemang. Kommunerna genomför mångsidigt olika flexibla undervisningsarrangemang som baseras på elevernas behov av stöd och stödform, kommunernas resurser samt samarbetet med välfärdsområdena. Arrangemangen som framkom i de öppna svaren har klassificerats enligt tema nedan:

- **Arrangemang och stöd inom specialundervisning:** Till detta tema hör all praxis i anslutning till specialundervisning och stöd, såsom smågruppsundervisning, klinikbaserad specialundervisning, kompanjonundervisning och individuella undervisningsarrangemang. Dessa arrangemang används när eleven behöver stöd för sitt lärande. Undervisningen sköts vanligtvis av en speciallärare eller en specialklasslärare.
- **Att ingripa i skolfrånvaro och utmaningar i skolgången:** I skolorna pågår flera olika projekt och verksamhetsätt som gäller skolfrånvaro, avhopp från skolan och skolengagemang. Exempel är projekt i anslutning till skolfrånvaro (t.ex. Sky) och stödåtgärder för att engagera elever i skolgången. Det sektorsövergripande samarbetet med välfärdsområdena och andra intressentgrupper upplevdes som en viktig del av verksamheten. Arrangemangen som genomförs med projektfinansiering försvårar den långvariga planeringen och genomförandet av verksamheten.
- **Individuella undervisningsarrangemang av hälsoskäl:** Till detta tema hör alla arrangemang som hänför sig till beaktandet av elevernas hälsomässiga utmaningar i skolgången, såsom förkortade skoldagar och andra lämpliga arrangemang, t.ex. partiell distansundervisning.
- **Stödklasser och grupper för särskilt stöd:** Kommunerna har olika stödklasser som strävar efter att svara på elevernas mångsidiga behov. Undervisningsarrangemangen i stödklasserna fokuserar på alla åtgärder och praxis som erbjuder eleverna extra stöd och handledning. Stödklassernas verksamhet grundar sig på att stöda elevernas skolgång i synnerhet när eleven riskerar utslagning, att bli mobbad eller av någon annan orsak.

7 Utvärderingsgruppen

Utvärderingen av den flexibla grundläggande utbildningen i Fastlandsfinland sammanställdes av

- Överinspektör för undervisningsväsendet, docent FD Toni Saarivirta, tfn +358295018816
- Planerare, PD Heidi Henriksson, tfn +358295018 021
- Överinspektör för undervisningsväsendet, PeM Sammy Järnström, tfn +358295018 116
- Utvecklingschef, FM Sirpa Kova, tfn +358295017 557

8 Informationskällor

Helenius, J. & Kivimäki, H. 2023. Välbefinnandet bland barn och unga – Enkäten Hälsa i skolan 2023. Statistikrapport 49/2023. Institutet för hälsa och välfärd. [Välbefinnandet bland barn och unga – Enkäten Hälsa i skolan 2023 \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/)

Kalenius, A. 2023. Bildningsöversikt 2023. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:3.

Kalenius, A., Bernelius, V. ja Hyvönen, I. 2024. Bildningsöversikt 2024. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2024:25.

Enkät till kommunerna i Fastlandsfinland: 2024. Utvärdering av tillgången till basservice 2023. Flexibel grundläggande utbildning. Svarstid februari–mars 2024, svarsprocent 85 % (248 kommuner).

Manninen, J. & Luukannel, S. 2008. Flexibel grundläggande utbildning. JOPO - toiminnan vaikuttavuuden arviointi. Undervisningsministeriets publikationer 2008:36.

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare., S. & Määttä M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen tilannekartoitus. Utbildningsstyrelsen. Rapporter och utredningar 2020:9. [Kouluakaymattomyys Suomessa \(oph.fi\)](#), läst 18.19.2023.

Numminen, U. & Ouakrim-Soivio, N. 2009. Flexibel grundläggande utbildning. Inledande och etablering av Flex-verksamheten. Undervisningsministeriets publikationer 2009:26.

Oker-Blom, G. 2021. [Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder.](#) Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9.

Lagen om grundläggande utbildning 1998. 628/21.8.1998.

Förordning om grundläggande utbildning 1998. [Förordning om grundläggande utbildning 852/1998 - Uppdaterad lagstiftning - FINLEX ®](#), läst 18.10.2023.

Perälä, H. & Kuivanen, H. 2018. Joustavan perusopetuksen vaikuttavuus. Entisten JOPO-oppilaiden kokemuksia joustavasta perusopetuksesta. Tammerfors universitet.

Riihimäki, J. 2014. "Tiesin alusta asti, että tämä tulee olemaan minulle oikea ratkaisu". Elämänkulku ja syrjäytyminen joustavan perusopetuksen oppilaiden koulukokemuksissa. Tammerfors universitet.

Statistikcentralen 2023. Av eleverna i grundskolan fick 24 procent intensifierat eller särskilt stöd 2022. Meddelande, Stöd för lärandet. [I grundskolan fick 24 procent av eleverna intensifierat eller särskilt stöd år 2022 - Statistikcentralen \(stat.fi\)](#)

Utbildningsstyrelsen 2014. Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen 2024, Material från Utbildningsförvaltningens och Statistikcentralens avtal om informationstjänster 2.10. Intagsätt: [Esi- ja perusopetus \(vipunen.fi\)](#), läst 15.5.2024

9 Tabeller, bilder och figurer

Tabeller:

Tabell 1 Regionförvaltningsverkens utvärdering av basservice 2023, utformning av utvärderingen av flexibel grundläggande utbildning

Tabell 2 Antal läroanstalter inom den grundläggande utbildningen landskapsvis 2020–2022

Tabell 3 Elevantal i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen 2020–2022

Tabell 4 Kommunerna som svarat på enkäten enligt region och landskap, finskspråkig flexibel grundläggande utbildning

Tabell 5 Kommunerna som svarat på enkäten enligt region och landskap, svenskspråkig flexibel grundläggande utbildning

Tabell 6 Antal kommuner som svarat på enkäten och som ordnar flexibel grundläggande utbildning på finska landskapsvis

Tabell 7 Elevantal inom finskspråkig Flex landskapsvis

Tabell 8 Antal kommuner som svarat på enkäten och som ordnar flexibel grundläggande utbildning på svenska landskapsvis

Tabell 9 Elevantal inom Flex på svenska landskapsvis

Tabell 10 Kommuner som besvarat enkäten och som ordnar finskspråkig Teppo-utbildning

Bilder:

Bild 1 Kommunernas synpunkter på utvecklingsområden för Flex

Figurer:

Figur 1 Den finskspråkiga Flex-utbildningens elever (1 772) fördelade enligt trestegsstödet, %-andel

Figur 2 Hur viktiga är följande faktorer som kriterier för elevantagning till flexibel grundläggande utbildning (n=108)?

Figur 3 I vilka lärmiljöer studerar man i den finskspråkiga Flex-utbildningen?

Figur 4 Hur viktig roll har följande aktörer i den finskspråkiga Flex-utbildningen?

Figur 5 Hur fungerar följande samarbetsformer inom den finskspråkiga Flex-utbildningen?

Figur 6 Hur väl uppnås målen för den finskspråkiga Flex-utbildningen i kommunen?

Figur 7 Den svenskspråkiga Flex-utbildningens elever (138 elever) fördelade enligt trestegsstödet, %-andel (n=29)

Figur 8 Hur viktiga är följande faktorer som kriterier för elevantagning till svenskspråkig Flex-utbildning? (n=13)

Figur 9 I vilka lärmiljöer studerar man i den svenskspråkiga Flex-utbildningen? (n=15)

Figur 10 Hur viktig roll har följande aktörer i Flex-utbildningen på svenska? (n=15)

Figur 11 Hur fungerar följande samarbetsformer inom Flex på svenska? (n=15)

Figur 12 Hur väl uppnås målen för den svenskspråkiga Flex-utbildningen i kommunen? (n=15)

Regionförvaltningsverken

2024